

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Valerija Retko

Mirovne operacije in trgovina z belim blagom

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Valerija Retko

Mentorica: doc. dr. Maja Garb

Mirovne operacije in trgovina z belim blagom

Diplomsko delo

Ljubljana, 2012

*Iskrena zahvala gre Vsem, ki ste me tekom študija
spodbujali in mi pomagali.*

*Še posebna zahvala mentorici, dr. Maji Garb,
ki mi je pustila proste roke pri pisanju naloge,
hkrati pa s svojimi nasveti in usmeritvami
pripomogla k temu, da je nastalo delo,
ki je pred vami.*

Mirovne operacije in trgovina z belim blagom

Cilj diplomske naloge je opredeliti povezavo med mirovnimi operacijami in trgovino z belim blagom. Ena od nalog osebja na mirovnih operacijah je tudi preprečevanje trgovine z ljudmi, vendar pa je vse več znanih primerov, ko so le-ti vanjo vpleteni. V nalogi bom tako poskušala pokazati, kako že sama prisotnost mirovnikov vpliva na trgovino z ljudmi ter na kakšne načine so le-ti vanjo vključeni. Na primeru Kosova in Bosne in Hercegovine je jasno razvidno, da je trgovina z ljudmi dobesedno zacvetela s prihodom mirovnikov na ta konfliktna območja. Prav tako je zanimiv primer Demokratične republike Kongo, kjer so mirovniki od lokalnega prebivalstva, v zameno za hrano, storitev ali denar, zahtevali spolne usluge, in kjer lahko trgovino z ljudmi povežemo s 'spolnim odnosom za preživetje'. Vsaka organizacija, ki pošilja svoje osebje na mirovne operacije, je sprejela svojo politiko preprečevanja te povezave. V nalogi bom prav tako predstavila dejavnike, ki prispevajo k nereševanju tega problema ter posledice, ki jih takšne kršitve prinesejo.

Ključne besede: trgovina z belim blagom, trgovina z ljudmi, mirovne operacije, varnost, spolno izkoriščanje in zloraba.

Peace Operations and the Trafficking in Human Beings

The goal of this thesis is to define the relationship between peacekeeping and trafficking in human beings. One of the tasks of personnel in peace operations is the prevention of trafficking, but there are several known cases where they are involved. In this task I will try to show how the mere presence of peacekeepers' has an impact on human trafficking and the ways they are involved. In the case of Kosovo and Bosnia and Herzegovina it is clear that the trafficking in human beings literally blossomed with the arrival of peacekeepers in the conflict zones. Another interesting example is the Democratic Republic of the Congo, where the peacekeepers demanded sexual favors from local population in return for food, money or services, and where trade with people can be connected with the 'survival sex'. Every organization that sends its personnel to peace operations, has adopted its own policy of preventing this connection. In the thesis I will also discuss the factors that contribute to unsolving this problem and the consequences brought by such an offense.

Key words: Trafficking of human beings, human trafficking, peace operations, security, sexual exploitation and abuse.

KAZALO:

1 UVOD	7
2 METODOLOŠKI OKVIR	7
2.1 Opredelitev teme in ciljev proučevanja	7
2.2 Hipoteze	8
2.3 Uporabljena metodologija	8
2.4 Temeljni pojmi	8
2.4.1 Trgovina z belim blagom ali trgovina ljudmi.....	9
2.4.2 Mirovne operacije	10
2.4.3 Varnost	11
2.4.4 Spolno izkoriščanje in zloraba	11
3 MIROVNE OPERACIJE IN TRGOVINA Z BELIM BLAGOM	11
3.1 Povezava med trgovino z belim blagom in mirovnimi operacijami ter ozadje te povezave	13
3.2 Nasilje nad ženskami	16
3.3 Dejavniki, ki prispevajo k nereševanju problema	17
3.3.1 Območje delovanja mirovnih operacij in občutek moči	17
3.3.2 Imuniteta in standardi ravnanja	18
3.3.3 Preiskava kršitev	19
3.3.4 Usposabljanje mirovnikov.....	20
3.4 Posledice kršitev	22
3.5 Pregled poročil o spolnih zlorabah in izkoriščanju s strani mirovnikov	23
4 POLITIKA BOJA ZOPER TRGOVINO Z BELIM BLAGOM	25
4.1 Politika preprečevanja trgovine z ljudmi v OZN	25
4.1.1 Politika OZN do preprečevanja spolnega izkoriščanja in zlorab	27
4.1.1.1 Ključni dokumenti.....	28
4.1.1.1.1 Bilten generalnega sekretarja Posebni ukrepi za zaščito pred spolnim izkoriščanjem in spolnimi zlorabami	29
4.1.1.1.2 Celovita strategija za odpravo prihodnjega spolnega izkoriščanja in zlorab v mirovnih operacijah OZN (Poročilo princa Zeida)	31
4.1.2 Standardi ravnanja.....	33
4.1.3 Strategija OZN do vprašanja spolnega izkoriščanja in zlorab	34

4.2 Politika preprečevanja trgovine z ljudmi v Nato in OVSE	35
4.2.1 Nato	35
4.2.1.1 Natova politika za boj proti trgovanju z ljudmi (<i>NATO Policy on combating trafficking in human beings</i>)	37
4.2.2 OVSE	38
4.2.2.1 Kodeks ravnanja za osebje OVSE in pripadnike misij	39
5 PRIMERI POVEZAV MED TRGOVINO Z BELIM BLAGOM IN MIROVNIMI OPERACIJAMI	40
5.1 Obtožbe spolnih zlorab in izkoriščanja s strani osebja mirovne operacije v DR Kongo.....	40
5.1.1 Misija OZN v DR Kongo	40
5.1.2 Kršitve na misiji povezane s spolnim izkoriščanjem in zlorabami	41
5.2 Trgovina z ljudmi in mirovne operacije v BiH.....	43
5.2.1 Prisotne mirovne misije v BiH	43
5.2.2 Kršitve s strani osebja mirovnih operacij v povezavi s trgovino z ljudmi	44
5.3 Trgovina z ljudmi in mednarodna prisotnost na Kosovu.....	47
5.3.1 Mirovne operacije na Kosovu	47
5.3.2 Povezava med mirovnimi operacijami in trgovino z ljudmi na Kosovu.....	48
5.4 Primerjava kršitev.....	50
6 ZAKLJUČEK.....	51
7 LITERATURA	53

KAZALO TABEL:

Tabela 3.1: Stopnja imunitete in privilegijev glede na kategorijo osebja v mirovnih operacijah	19
Tabela 3.2: Število obtožb spolnega izkoriščanja in zlorab glede na kategorijo osebja po letih	24
Tabela 3.3: Skupno število vseh obtožb in status preiskave teh obtožb po letih	24
Tabela 4.1: Ključni dokumenti OZN, ki urejajo vprašanje spolnega izkoriščanja in spolnih zlorab	28
Tabela 5.1: Število obtožb spolnega izkoriščanja in zlorab glede na kategorijo osebja MONUC po letih.....	42
Tabela 5.2: Število obtožb spolnega izkoriščanja in zlorab glede na kategorijo osebja v MONUSCO po letih.....	43

1 UVOD

Svet se še vedno sooča z vzpostavljanjem mednarodnega miru in varnosti. Le-tega spodkopavajo razna krizna žarišča, kjer smo še vedno priča oboroženim konfliktom ter razna kriminalna dejanja, ki spodkopavajo temelje varnosti. Večina prebivalstva tega planeta torej še vedno ne more živeti v varnem okolju. Mednarodna skupnost ima željo, da se vsi spopadi in nemiri prekinejo, da se vzpostavi svetovni mir in varnost. Na konfliktnih območjih tako delujejo mirovne operacije pod pokroviteljstvom različnih mednarodnih in regionalnih organizacij, vse v dobri veri, da sanirajo konflikte in tamkajšnjim prebivalcem omogočijo čim večjo varnost. Vendar pa lahko še navidez tako varno okolje prinaša veliko pasti. Veliko držav se bolj kot z oboroženimi konflikti sooča z vprašanjem notranje varnosti, ki jo rušijo razna kriminalna dejanja. Vendar pa so tudi ta eskalirala in se povezala v mednarodno mrežo. Vprašanje varnosti je tako danes bolj kod kdajkoli prej vprašanje celotnega planeta. Znašli smo se v krogu, iz katerega ne vidimo izhoda. Vse preveč je anomalij v sistemu, ki naj bi varnost zagotavljal. V tej nalogi se bom ukvarjala prav s tem – kako lahko tisti, ki naj bi mednarodni mir in varnost vzpostavljali, prav tega na drugi strani tudi rušijo.

2 METODOLOŠKI OKVIR

2.1 Opredelitev teme in ciljev proučevanja

Danes je na svetu vzpostavljenih več mirovnih operacij, ki si prizadevajo za vzpostavitev in ohranitev mednarodnega miru in varnosti. Mednarodno varnost danes spodkopavajo tudi razni kriminalni tokovi, ki raznim kriminalnim združbam prinašajo bajne zasluške. Ena izmed takšnih je tudi trgovina z ljudmi ali novodobno suženjstvo. Znotraj nje je zelo razširjena trgovina z ženskami in otroki za prisilno prostitucijo. Tema proučevanja te diplomske naloge so mirovne operacije in trgovina z belim blagom.

Cilj diplomske naloge je tako opredeliti povezavo med mirovnimi operacijami in trgovino z ljudmi. Predvsem bo cilj poiskati povezave med mirovniki kot vzpostavitelji miru – in s tem tudi posledično kot preprečevalci trgovine z ljudmi – ter zapletanje le-teh v trgovino z belim blagom. V povezavi s tem bom analizirala politiko, ki na področju mirovnih operacij (predvsem v okviru OZN) urejajo problematiko trgovine z ljudmi oziroma natančneje, trgovino z ženskami in otroki, ki jo nekateri omenjajo kot trgovino z belim blagom. Cilj je

tudi poiskati in analizirati nekatere primere, v katerih je prišlo do vpletenosti pripadnikov mirovnih operacij v trgovino ter s tem prikazati celovito sliko omenjene problematike še na primerih, ki pa jih bom med sabo še primerjala.

2.2 Hipoteze

H1: Čeprav je ena od nalog mirovnih operacij preprečevanje trgovine z ljudmi, pa se osebje mirovnih operacij v vse večih primerih zapleta v trgovino z belim blagom.

H2: Osebje mirovnih operacij je v trgovino z belim blagom vpletena na različne načine – nekateri jo podpirajo nevede, spet drugi aktivno sodelujejo v kriminalnih mrežah.

H3: Mirovniki se poslužujejo spolnih zlorab in izkoriščanja zaradi preohlapnih in preveč razkropljenih pravil, ki jim dajejo vse preveč moči, ki jo potem na takšen način izkazujejo nad lokalnim prebivalstvom.

2.3 Uporabljena metodologija

Pri pisanju naloge sem se najprej lotila zbiranja virov. Pri tem je potrebno omeniti, da je ta problematika v slovenkem jeziku zelo malo obdelana, zato je bilo potrebno iskati tuje vire (predvsem angleške), ki se ukvarjajo z zastavljeno temo. Prav tako sem v diplomski nalogi uporabila metodo analize in interpretacijo primarnih virov, kjer sem podrobneje preučevala dokumente s tega področja. Knjige, članke in drugo pridobljeno gradivo sem analizirala in interpretirala s pomočjo metode analize in interpretacije sekundarnih virov. Najbolj obsežno uporabljena metoda v mojem delu je vsekakor opisna ali deskriptivna metoda. V določenih delih diplomske naloge pa sem se oprla tudi na zgodovinsko in primerjalno analizo ter metodo študije primera.

2.4 Temeljni pojmi

Temeljni pojmi v tej diplomski nalogi so: trgovina z belim blagom ali trgovina z ljudmi, mirovne operacije, varnost ter spolno izkoriščanje in zloraba.

2.4.1 Trgovina z belim blagom ali trgovina ljudmi

Pojav nima enotne opredelitve, prav tako posamezne opredelitve med sabo niso usklajene. Enotna opredelitev bi, glede na to, da gre za globalni pojav, vladam omogočila to vprašanje enotno zakonsko urediti. Pomembno je, da bi enotna opredelitev upoštevala razsežnosti kršenja človekovih pravic in vlogo organiziranega kriminala pri širjenju trgovine z belim blagom. Glavno vlogo v trgovini z ljudmi imajo tako trgovci z belim blagom in ljudje, predvsem ženske in otroci, ki so spravljani v suženjsko razmerje. Zanje se danes uporablja izraz žrtve trgovine z belim blagom, s čemer je izražen njihov položaj v poslu in kršenost temeljnih človekovih pravic (Popov 2002, 8).

Konvencija Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi (*Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*) v 4. členu opredeljuje trgovino z ljudmi kot novačenje, prevoz, premestitev, dajanje zatočišča ali sprejemanje oseb zaradi izkoriščanja z grožnjo, uporabo sile ali drugimi oblikami prisile, ugrabitvijo, goljufijo, prevaro, zlorabo pooblastil ali ranljivosti ali dajanjem ali prejemanjem plačil ali koristi, da se doseže soglasje osebe, ki ima nadzor nad drugo osebo. Izkoriščanje vključuje vsaj izkoriščanje prostitucije ali drugih oblik spolne zlorabe oseb, njihovo prisilno delo ali storitve, suženjstvo ali podobna stanja, služabništvo ali odstranitev organov (Svet Evrope 2005, 4. člen).

Najustreznejšo opredelitev trgovine z belim blagom poda Protokol o preprečevanju, zatiranju in kaznovanju trgovine z ljudmi, predvsem ženskami in otroci (imenovan tudi Palermški protokol) (*Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, especially Women and Children*), ki dopolnjuje Konvencijo OZN o mednarodnem organiziranem kriminalu (*Convention against Transnational Organized Crime*).

Trgovina z ljudmi je zbiranje, prevoz, premestitev, dajanje zatočišča ali sprejem oseb z namenom izkoriščanja, storjen(o) z grožnjami ali uporabo sile ali drugih oblik prisile, z ugrabitvijo, goljufijo ali prevaro, z zlorabo pooblastil ali odvisnega položaja ali zaradi dajanja ali prejemanja plačil ali koristi za zagotavljanje privolitev oseb, ki imajo druge osebe pod nadzorom; izkoriščanje obsega najmanj izkoriščanje prostitucije za druge ali druge oblike spolnih zlorab, prisilno delo ali služenje, suženjstvo in podobno, služabništvo ali odstranjevanje organov. Privolitev žrtve trgovine z ljudmi v nameravano izkoriščanje (kot je navedeno zgoraj) se ne upošteva, če so bili uporabljeni kakršnikoli načini, navedeni zgoraj.

Zbiranje, prevoz, premestitev, dajanje zatočišča ali sprejem otrok z namenom izkoriščanja se štejejo za trgovino z ljudmi, četudi ne zajemajo nobenega od načinov, ki so navedeni zgoraj (OZN 2000, člen 3; Popov 2002, 7; Čurin 2006, 15–6).

Belo suženjstvo, ki je koncept 19. stoletja, se danes pojavlja kot trgovanje z ženskami. Tako nekateri trgovine z ljudmi in trgovine z belim blagom ne enačijo. Po njihovem naj bi trgovina z belim blagom zajemala le en vidik trgovine z ljudmi, ker naj bi bila osredotočena le na trgovanje z ženskami, ne glede na starost, za namen spolnega izkoriščanja (Komac 2006, 20; Pajnik 2009, 39–40).

Zaradi preobširnosti pojava trgovine z ljudmi, se bom pri pisanju osredotočila predvsem na trgovanje z ženskami in otroci za potrebe spolnega izkoriščanja.

2.4.2 Mirovne operacije

Mirovne operacije¹ (*Peace Operations*) so vse oblike vojaških in nevojaških aktivnosti, ki potekajo v kontekstu političnih in diplomatskih prizadevanj za vzpostavitev ter ohranjanje mednarodnega miru. Zanje je značilno, da imajo mednarodni mandat (praviloma s strani mednarodne organizacije) in da jih izvajajo mednarodne, regionalne organizacije ali ad hoc koalicije držav. Ena od značilnosti je, da jih izvajajo sile in osebje v večnacionalni sestavi. Mirovne operacije potekajo zaradi vzpostavitve ali ohranitve statusa quo oziroma zagotovitve mirnega in dogovorjenega prehoda iz statusa quo v neko drugo obliko politične skupnosti. Vse mirovne operacije potekajo v dobro lokalnega prebivalstva in niso namenjene zasedbi ali pripojitvi ozemlja, potekajo ob uporabi minimalne sile in pa tako, da povzročajo čim manj škode. Danes razlikujemo med operacijami za ohranjanje miru (*Peacekeeping Operations*), operacijami za ustvarjanje miru (*Peacemaking Operations*), operacijami za graditev miru (*Peace Building Operations*), operacijami preventivne diplomacije (*Preventive Diplomacy*) in operacijami za vsiljevanje miru (*Peace Enforcement Operations*). Na področje mirovnih operacij pa segajo tudi pojmi operacije v podporo miru (*Peace Support Operations – PSO*), vojaške nevojne operacije (*Military Operations Other Than War – MOOTW*) in operacije vojaškega in civilnega upravljanja (Jelušič 2005, 12–4).

¹ Trenutno je vzpostavljenih 16 mirovnih operacij OZN (OZN 2012b).

Mirovne operacije v najširšem smislu so vse oblike vojaških operacij, izvajane v podporo diplomatskim naporom za vzpostavitev in vzdrževanje miru (Sancin in drugi 2009, 36).

2.4.3 Varnost

Varnost se zgodovinsko gledano pojavlja kot temeljna vrednota medčloveških odnosov. Hobbes je varnost smatral kot najbolj temeljno vrednoto, na kateri je človek gradil svoje individualno in kolektivno življenje. Varnost se tudi danes pojavlja kot immanentna prvina obstoja in delovanja posameznika, družbe in mednarodnega sistema. Vendar jo je potrebno razumeti celostno oziroma holistično – varnost vključuje vse vidike človekovega obstoja in delovanja (npr. gospodarstvo, socialno, obrambno, idr.) ter vse ravni njegovega povezovanja in oblike družbenega organiziranja. Varnost se tako nanaša na posameznika, družbo in mednarodni sistem (Grizold 2001, 83).

2.4.4 Spolno izkoriščanje in zloraba

Spolno izkoriščanje pomeni kakršno koli dejanje ali poskus zlorabe položaja ranljivosti, razlike moči ali zaupanja v spolne namene, ki vključuje, ni pa izključno, materialno, socialno ali politično okoriščanje na podlagi spolnega izkoriščanja druge osebe. Spolna zloraba pa pomeni dejanje ali grožnjo s fizičnim vdorom zoper spolno nedotakljivost, s fizično silo ali v pogojih neenakosti ali pod prisilo (Sekretariat 2003, oddelek 1).

3 MIROVNE OPERACIJE IN TRGOVINA Z BELIM BLAGOM

Mirovne operacije so vzpostavljene z namenom zaščite civilnega prebivalstva v propadajočih državah (*failed states*)² in zaščite tega prebivalstva pred nasiljem sprtih strani. Državni in regionalni konflikti povzročijo velike množice beguncev in notranje razseljenih oseb, le-ti pa so bolj dovzetni za izkoriščanje. Takšne potencialne žrtve so ranljive zaradi številnih dejavnikov, vključno z revščino, nezmožnostjo zaposlitve zaradi šibkega gospodarstva, izgube družine, vse to pa ustvarja ugodne razmere za trgovce z ljudmi. Mednarodne

² Propadajoča država je oznaka za državo, ki je brez centralne oblasti, v državi pa so prisotni stalni nemiri in boj za oblast. Takšna država nima kontrole nad svojim ozemljem, njene institucije ne delujejo, sama država pa ni več zmožna zagotavljati socialnih nalog in zagotoviti varnosti svojim državljanom (Rotberg 2003, 5–10). Failed States Index 2012 je na prvo mesto uvrstil Somalijo in na drugo mesto DR Kongo. Med deseterico najmanj stabilnih držav so še Sudan (skupaj z Južnim), Čad, Zimbabve, Afganistan, Haiti, Jemen, Irak in Centralnoafriška republika (The Fund for Peace 2012).

organizacije, kot je Organizacija združenih narodov (v nadaljevanju OZN), na takšna območja pošljejo svoje pripadnike z namenom vzpostavitve in širjenja miru ter podpirati standarde in določbe glede človekovih pravic. Zagotovitev in ohranjanje miru se v današnjem svetu predstavlja kot temeljna vrednota, ki je v velikem delu sveta še vedno nedosegljiva. Še bolj grozljivo pa je dejstvo, da tisti, ki naj bi širili in vzpostavljali mir, le-tega spodkopavajo. Vojska kot takšna je zasidrana moška trdnjava s svojo politiko delovanja in svojo specifično kulturo, ki je seveda prežeta s moškostjo. Velik del osebja mirovnih operacij zanika kakršnokoli povezavo med mirovnimi operacijami in trgovino z ljudmi, prav tako pa tudi mnogi ne razumejo varnostnih implikacij te povezave – na to ne gledajo kot na zlorabo človekovih pravic kot tudi ne na nehoteno podporo organiziranemu kriminalu. Z vse večjim deležem žensk v mirovnih operacijah³ bi se lahko ta prepad med lokalnim prebivalstvom in mirovniki zmanjšal. Še posebej je delež žensk pomemben, kadar se na mirovnih operacijah srečujejo z vprašanji glede spola (Mendelson 2005, 1–7; Kirby in d'Estree 2008, 221–30).

Vojska se danes vse bolj oddaljuje od svojega tradicionalnega fokusa na vojne in vojskovanje. Vse bolj se namreč sodobne vojske osredotočajo na mir in širjenje le tega. Humanitarne naloge, ki jih opravljajo vojske na različnih mirovnih operacijah na kriznih žariščih povsod po svetu, zahtevajo upoštevanje mednarodnega humanitarnega prava in prava človekovih pravic. Vsaka država posebej je zadolžena za vzpostavitev sistema, ki bo vojake kar najbolje pripravil na spreminjajoče se narave njihovih nalog. Pojavlja se problem, kako naj vojak s svojo sposobnostjo delovanja v funkciji tradicionalnega vojaka, le-to ohranja v času, ko varuje in pomaga prebivalstvu v očeh njihovih pravic. Velik izziv tako predstavlja prav to mešanje bojne pripravljenosti s sočutjem⁴. Mednarodno humanitarno pravo ščiti civiliste in druge skupine pred grozotami, ki jih s sabo prinaša oboroženi konflikt. Po običajnem mednarodnem pravu je potrebno civiliste, še posebej pa ženske in otroke, v največji možni meri zaščititi pred trpljenjem v vojni. Prepovedano je posilstvo in vse druge oblike spolnega nasilja, prav tako je prepovedano suženjstvo in trgovina s sužnji v vseh oblikah. Vsa ta pravila se na trgovino z ljudmi navezujejo posredno, vendar pa namigujejo na splošno prepoved proti njej. Med vojno mednarodno humanitarno pravo prepoveduje mučenje, posilstvo, spolno nasilje in suženjstvo. Statut Mednarodnega kazenskega sodišča obravnava posilstvo, spolno suženjstvo, prisilno

³ Z resolucijo 1325 Varnostni svet poziva države članice, da zagotovijo večjo zastopanost žensk na vseh ravneh odločanja v nacionalnih, regionalnih in mednarodnih institucijah v povezavi s preprečevanjem, upravljanjem in reševanjem konfliktov (Varnostni svet 2000, točka 1).

⁴ Kot je dejal Christopher Bellamy: "/.../ ohraniti se mora bojevniški etos, vendar mora biti ta prežet s prožnostjo in pripravljenostjo povezati se z lokalnim prebivalstvom. V bojno pripravljenost je mogoče vnesti sočutje, kar pa je tudi izziv za mnoge oborožene sile v prvem četrletju 21. stoletja" (Kirby in d'Estree 2008, 223).

prostitucijo, prisilno nosečnost, prisilno sterilizacijo in druge oblike spolnega nasilja s primerljivo težo kot zločine proti človečnosti in vojne zločine. Ta opredelitev prisilne prostitucije kot zločina proti človečnosti mora biti gonilo, da vojske spremenijo svoj odnos do prostitucije kot nujnega in sprejemljivega dela bojevanja. Tradicionalno gledano je posilstvo ostanek oziroma posledica vojne, vendar pa se je v mnogih primerih izkazala kot genocidna taktika (zlasti v Bosni), zaradi česar se je posilstvo na novo opredelilo kot kaznivo dejanje proti človečnosti. Veliko odgovornost torej nosijo države same, ki pošiljajo svoje vojake v svet. Problematično je namreč, da vojaki kršijo človekove pravice po tem, ko prisežejo, da bodo služili prebivalstvu in svoji državi. Še bolj pa so zaskrbljujoče kršitve, ki jih stori vojak kot mirovnik OZN. Odgovornost države je, da so vrednote mednarodne skupnosti, OZN in človekove pravice prioritete pri preoblikovanju vojaške kulture. Države morajo spremeniti odnos do uporabe prostitucije, da bi se izognili kakršne koli možnosti sokrivde trgovine z ljudmi.⁵ Enote se namreč nahajajo na postkonfliktnih območjih, kjer so ugodni pogoji za trgovino z ljudmi (Mendelson 2005, 1–7; Kirby in d'Estree 2008, 221–30).

V tem delu bom poskušala prikazati povezavo med trgovino z belim blagom in mirovnimi operacijami. Na kratko bom orisala ozadje oziroma zgodovino te povezave, opredelila nekatere dejavnike, ki prispevajo k temu, da se takšne kršitve s strani mirovnikov še vedno dogajajo in opredelila tudi posledice, ki jih prinesejo takšne kršitve.

3.1 Povezava med trgovino z belim blagom in mirovnimi operacijami ter ozadje te povezave

Skozi zgodovino organiziranih vojaških institucij so bile spolne storitve sprejete kot legitimna in pomembna potreba. Prostitucija je sodoben rezultat tega tradicionalnega sprejema zagotovitve spolne potrebe vpoklicanega vojaka. Že Japonska je med obema vojnama uporabljala sistem 'ženskega udobja', kjer so tolažnice zagotovile, da so vojaki svoje spolne apetite zadovoljili pri njih in ne pri lokalnem prebivalstvu. Prostitucija naj bi preprečila možnost spolnega nasilja med vojaki, ki živijo v skoraj istospolnih pogojih in ločeni od svojih družin ter pod vplivom stresa vojaškega življenja ali vojne (Kirby in d'Estree 2008, 227–38).

Obstaja dolga zgodovina vpletenosti mirovnikov OZN v spolne kršitve. Leta 1992 so se pojavili prvi evidentirani primeri sodelovanja pripadnikov mirovnih operacij pri trgovini z

⁵ Če je 20 ali 30 odstotkov strank, ki plačajo za spolne storitve, mirovnikov, to prinaša okoli 70 do 80 odstotkov prihodkov, ki pa v veliki večini tudi pomagajo pri kupovanju orožja za paravojaške sile (Mendelson 2005, 6).

belim blagom v Mozambiku (ONUMOZ) in Somaliji (UNOMSOM I). Povezave so se prav tako pojavile v mirovnih operacijah v bivši republiki Jugoslaviji. Ob prihodu UNPROFOR leta 1992 je v Zagrebu nastalo 16 novih javnih hiš za potrebe mirovnikov, Bosna in Hercegovina (v nadaljevanju BiH) pa je ob podpori oziroma sodelovanju mirovnikov postala glavna pot za prodajo žensk na Kosovo. Prav v BiH je bil zabeležen tudi prvi primer kršitve spolnega nadlegovanja s strani lokalne policije in IPTS (*International Police Task Force*). Na tem območju je bilo opaziti več deset javnih hiš, katerih lastniki ali njihovi redni gostje so bili policisti, javne hiše pa je obiskovalo preko 50 pripadnikov IPTS. Nekateri časopisi (*The Associated Press*) so poročali o aktivni vpletenosti uslužbencev OZN v trgovino z ljudmi (izdajali naj bi dokumente in pomagali pri prehodu kontrolnih točk). Podobna zgodba je sledila na Kosovu – s prihodom KFOR in UNMIK – ki je kmalu postala glavna destinacija za trgovino z belim blagom v Evropi. Za potrebe mirovnikov je bilo pripeljanih več kot 2000 žensk. Identificirani so bili štirje predeli ob oporiščih, ki so služili prostituciji za mirovnike: Glina (ameriški vojaki), Prizren (nemški vojaki), Peć (italijanski vojaki) in Mitrovica (francoski vojaki). Obtožbe pa se pojavile tudi na mirovni operaciji v Demokratični republiki Kongo (v nadaljevanju DR Kongo) (MONUC), kjer naj bi se mirovniki posluževali napeljevanja k prostituciji, menjave denarja in hrane za spolne usluge ter otroške pornografije. V polovici postkonfliktnih območjih je bila s prihodom mirovnikov povezana hitra rast otroške prostitucije. Obstajala so poročila o tem, da so policijski uradniki (IPTF) in vojaki SFOR kupovali novačene ženske in tako aktivno sodelovali v trgovini z ženskami na način, da so ponarejali dokumente, novačili dekleta in ta dekleta prodajali lastnikom bordelov. OZN je dolgo časa zanikal to povezavo, nobeden namreč ni utrpel večje kazni od vrnitve v domovino. Leta 2003 so bila izdana pravila ravnanja za osebje OZN, ki preprečujejo spolno izkoriščanje in zlorabe. Vendar pa je potrebno upoštevati dejstvo, da je osebje OZN⁶ na mirovnih operacijah v manjšini. Glavnino namreč tvorijo vojaki, ki jih prispevajo države pošiljateljice, nad katerimi pa OZN nima pristojnosti. Države pošiljateljice namreč služijo pod operativnim poveljstvom OZN, njihovi pripadniki pa so pod njihovo pristojnostjo in so kazensko odgovorni kot državljani držav pošiljateljic. Različne kategorije osebja na mirovnih operacijah tako zahtevajo različna disciplinska pravila, kar pa je velik izziv za preprečevanje spolnih kršitev (Agathangelou in Ling 2003, 133–5; Allred 2006, 5–8; Mozetič in Prebilič 2010, 30–1).

⁶ Mirovno operacijo v Kongu (MONUC) je sestavljalo 972 pripadnikov osebja OZN, 16177 pripadnikov uniformiranega vojaškega osebja in 192 civilnih policijskih uradnikov, vključno s štirimi ženskimi uradnicami. Vojaško osebje je prispevalo 49 držav, med njimi je šest držav prispevalo skoraj 80 odstotkov vseh vojaških sil (Pakistan, Indija, Južnoafriška republika, Bangladeš, Urugvaj in Nepal) (Allred 2006, 7).

Zelo podobna je ameriška izkušnja. Že za časa vietnamske vojne so ameriški vojaški uradniki pregledovali in potrjevali zdravje prostitutk, ki bi lahko prišle v stik z ameriškimi vojaki v delih Tajske, Koreje, Vietnama in Filipinov. Organizirali so t.i. centre za počitek in sprostitvev (*Rest & Recreaton*), kjer je bil omogočen enostaven dostop do prostitutk. Maja 2002 je časopis Fox News poročal, da so ameriške sile v Koreji (USFK) sodelovale pri trgovini z ženskami. Na podlagi tega je bila izvedena preiskava, ki jo je izvedel generalni inšpektor ministrstva za obrambo. V poročilu je le-ta navedbe časopisa, da osebje misije varuje predstavnike, ki zaposlujejo ženske, ki so žrtve trgovine z ljudmi, zavrnil. Vendar pa je v poročilu opozoril na preveč domače odnose med pripadniki in klubi, v katerih pa so res delale žrtve trgovine z ljudmi. Ministrstvo za obrambo je vzpostavilo politiko nične tolerance do vpletenosti svojih pripadnikov v trgovino z ljudmi (Allred 2006, 12–14).

Kmalu je postalo jasno, da obstaja tesna povezanost med zadovoljitvijo spolnih potreb mirovnikov in prisilno prostitucijo, suženjstvom in organiziranim kriminalom. Vojaki na misijah pogosto prispevajo k povpraševanju po prostitutkah kar večkrat pomeni povpraševanje po trgovini z ženskami in otroki. V BiH so z redno uporabo lokalnih bordelov ustvarili takšno povpraševanje, da so morali novačiti ženske iz bivše Sovjetske zveze. Mirovniki, ki zlorablajo lokalno prebivalstvo kateremu služijo s tem, da podpirajo trgovino z ljudmi, jih posiljujejo in zlorablajo, predstavljajo prekletstvo za organizacijo, ki je odgovorna za mednarodni mir in varnost (Allred 2006, 6–8; Kirby in d'Estree 2008, 227–38).

Generalni sekretar OZN je leta 2000 potrdil, da obstaja nekaj dokazov, ki nakazujejo, da prostitucija narašča z mednarodnim posredovanjem in da so lahko mirovne operacije in njegovo osebje razlog za ustanavljanje bordelov, s čemer se kaže sokrivda v trgovini z ženskami in otroki. Poudaril je še, da države pošiljateljice prepogosto kazensko ne preganjajo svojih državljanov, obtoženih hudih nepravilnosti med služenjem za OZN (Amnesty International 2004, 6. poglavje).

Povezava med trgovino z belim blagom in mirovnimi operacijami torej obstaja. Mirovniki lahko nevede s svojo prisotnostjo in kupovanjem spolnih storitev pri prostitutkah ustvarjajo povpraševanje, ki potem vodi v povečanje trgovine z belim blagom. Prav tako pa so nekateri pripadniki mirovnih operacij v trgovino z belim blagom vključeni bolj aktivno, saj jo podpirajo na način, da omogočajo prost prehod meje, ponarejajo dokumente ipd.

3.2 Nasilje nad ženskami

Nasilje nad ženskami v času konfliktov dosega epidemične razsežnosti. Njihova telesa postanejo bojišče, na katerih se bojujejo nasprotujoče si sile. Skrajno nasilje, ki ga trpijo ženske v konfliktu, je neposredno povezano tudi z obstoječim nasiljem nad njimi v času miru. Po vsem svetu namreč ženske doživljajo nasilje na podlagi spola. Militarizacija legitimizira nove ravni brutalnosti⁷ in večje stopnje nekaznovanosti. V spopadih so ženske in dekleta pogosto žrtve nasilja, ne samo oboroženega. Fizično in ekonomsko so prisiljene, da postanejo seksualne delavke, spolni odnos menjajo za hrano oziroma druge potrebe – s svojim telesom kupujejo življenjske potrebščine. Krivdo za takšno izrabo žensk nosijo vladni uradniki, humanitarni delavci, civilni organi ter družine. Policisti in drugi civilni uradniki pogosto izkoriščajo nemoč žensk v priporu, velikokrat so posilstva in mučenja žensk uporabljena kot sredstva zasliševanja. S prihodom mirovnega osebja se med lokalnim prebivalstvom poveča občutek varnosti, vendar pa ima sam prihod tudi negativne učinke. S prihodom mirovnega osebja iz relativno dobro razvitih delov sveta na območja z opustošenim gospodarstvom, kjer ženske dejansko nimajo možnosti za zaposlitev, se poveča spolno nasilje nad ženskami in prostitucija, še posebej otroška (Rehn in Johnson Sirleaf 2002 9–12; OZN 2002, 1–4).

Trgovina z ljudmi in spolno suženjstvo sta neločljivo povezana s konfliktom. Ženske, ki so žrtve trgovine z ljudmi, se uporabljajo za prisilno delo, ki pogosto vključuje prisilno prostitucijo. Pogosto so prisiljene v zakon s pripadniki nasprotne strani, lahko so ugrabljene in prisiljene, da spremljajo nasprotnike v konfliktu, da jim zagotovijo vse – od hrane do spolnih storitev. Mnogi spolni sužnji se uporabljajo tudi za nevarna dela (razminiranja spornih območij). V Vzhodnem Timorju je zelo znana zgodba Juliane dos Santos, ki je bila ugrabljena s strani častnika indonezijske vojske, ko je bila stara okoli 14 let. Odpeljana je bila v Zahodni Timor, ki je bil pod nadzorom indonezijske vojske. Poročila se je z Indonezijcem in rodila otroka. S pomočjo množične kampanije Kristy Gusmão, žene vzhodnotimorskega predsednika Xanana Gusmão, se je Juliana z otrokom vrnila domov. Postala pa je simbol za vse cene, ki jih morajo plačevati ženske za državno neodvisnost (Rehn in Johnson Sirleaf 2002, 12–14).

Prekinitev notranjega reda in miru v državi skupaj z globalizacijskimi trgi in odprtimi mejami ustvarjajo okolje, v katerem je zacvetela trgovina z ženskami. Preprodajalci pogosto uporabijo

⁷ Leta 1999 je prišlo v Vzhodnem Timorju do masovnega posilstva žensk s strani pro-indonezijskih skrajnežev, ki so na ta način izrazili svoj bes pred pobegom v Zahodni Timor (Rehn in Johnson Sirleaf 2002, 11).

poti skozi države, ki so bile pahnjene v konflikt, saj se je s tem zmanjšal nadzor meja. Te države postanejo tudi vir trgovine z ljudmi, bodisi zaradi revščine in nevarnosti napada ali pa jih ugrabijo. Povezava med oboroženimi spopadi in trgovino z ženskami je vse bolj očitna. Čeprav je težko z gotovostjo dokazati, pa se večina strokovnjakov strinja, da so žrtve trgovine z ljudmi v večini primerov ženske (Rehn in Johnson Sirleaf 2002, 12–14)

Zelo nevarna mesta za begunke in notranje razseljene ženske pa lahko postanejo tudi taborišča. V večini taborišč namreč ni dovolj uradnikov in ženskega osebja, da bi lahko zaščitili ženske pred nasiljem. Nasilje se povečuje, ženske in dekleta se srečujejo s spolnim nasiljem in diskriminacijo pri razdeljevanju pomoči. Kljub temu, da obstajajo politike za preprečevanje nasilja nad ženskami, se le-te ne izvajajo. Zaskrbljujoči so podatki, da tudi nekateri humanitarni delavci prispevajo k nasilju nad ženskami. Aprila 2002 sta UNHCR in Save the Children iz Velike Britanije objavila poročilo, v katerem so avtorji navedli številne zgodbe spolnega nasilja in izkoriščanja s strani mirovnih sil in humanitarnih delavcev v taboriščih v Gvineji, Liberiji in Sierr Leone. Dekleta, večinoma stara med 13 in 18 let, so bila prisiljena imeti spolni odnos v zameno za vse oblike pomoči. Tudi nekateri humanitarni delavci priznavajo, da se od številnih žensk zahteva spolni odnos s humanitarnim osebjem v zameno za dobrine, ki jim pripadajo (Rehn in Johnson Sirleaf 2002, 23–6; OZN 2002, 25–9).

3.3 Dejavniki, ki prispevajo k nereševanju problema

Dejavnikov, zakaj problem povezave med mirovnimi operacijami in trgovino z ljudmi ostaja nerešen, je več. Poročilo princa Zeida navede številne dejavnike, ki prispevajo k problemu in ponudi tudi priporočila. V nadaljevanju bom predstavila samo nekatere izmed njih, nekateri, po mojem mnenju, ključni dejavniki pa bodo obravnavani bolj podrobno.

3.3.1 Območje delovanja mirovnih operacij in občutek moči

Mirovniki so napoteni na območja, kjer je porušen socialni red, odsotna je pravna država, razpadle so družinske strukture, lokalno prebivalstvo pa se sooča s hudimi gospodarskimi in psihološkimi težavami. V takšnem okolju se mirovniki počutijo močnejše, kar pa je lahko rezultat uporabe moči nad lokalnim prebivalstvom. Občutek večvrednosti in moči v takšnem okolju lahko pripelje do zlorabe le-te (Defeis 2008, 190–2).

3.3.2 Imuniteta in standardi ravnanja

Med pripadniki mirovnih operacij prevladuje vtis, da imajo imuniteto pred kazenskim pregonom zaradi zločinov, ki so jih zagrešili na dolžnosti. Ko država pošiljateljica napoti vojaka na operacijo OZN, to stori tako, da sklene Memorandum o razumevanju (*Memorandum of Agreement*), ki pa ohranja oblast in disciplino nad svojimi enotami. OZN nato z državo gostiteljico sklene Sporazum o statusu sil (*Status of Forces Agreement* - SOFA), v katerem se država gostiteljica odpove pristojnosti, da bi ukrepala zoper kršitve lokalnega prava s strani mirovnikov. Posledica tega je, da ima država pošiljateljica izključno oblast nad svojimi silami, država gostiteljica pa nobene, kar mirovnikom daje *de facto* imuniteto. Ta poleg vojakov ščiti tudi druge udeležence na mirovnih misijah. Dejansko je imuniteta zasidrana že v Ustanovni listini OZN (v nadaljevanju UL OZN), ki uslužbencem OZN dopušča takšne privilegije in imunitete, ki so potrebni za neodvisno izvajanje funkcij OZN (105. člen UL OZN). Konvencija o privilegijih in imunitetah OZN (*Convention on the Privileges and Immunities of United Nations*) podeli nekaterim skupinam uslužbencem široko varstvo, ki obsega imuniteto pred aretacijo in priporom ter pred sodnimi postopki vseh vrst. Velik problem pa predstavljajo številne kategorije osebja na mirovnih operacijah, kjer ima vsaka izmed njih pa ima svoj status in raven imunitete (glej Tabela 3.1). Disciplinski ukrepi se torej navezujejo na kategorijo osebja, v večini teh ukrepov sploh ni, kar pa prispeva h kulturi nekaznovanja (Human Rights Watch 2002, 46–8; Allred 2006, 8–12).

Tabela 3.1: Stopnja imunitete in privilegijev glede na kategorijo osebja v mirovnih operacijah

Kategorija osebja	Stopnja imunitete in privilegijev
Uradniki/osebje OZN	Popolna diplomatska imuniteta (omejena na uradna dejanja in zapisane ter govorjene besede na uradni dolžnosti).
Prostovoljci OZN	Uživanje enakih privilegijev in imunitet kot osebje OZN.
Pogodbeniki in svetovalci	Subjekti lokalnega prava in so vezani na posebne standarde ravnanja (Standardi ravnanja za pogodbenike in svetovalce).
Civilna policija in vojaški opazovalci	Bolj skromna imuniteta, ki je omejena na potrebo po neodvisnem opravljanju vojaških dolžnosti; vključuje imuniteto pred aretacijo, priporom in zasegom njihove osebne prtljage.
Vojaško osebje	Izključno pod jurisdikcijo svoje države pošiljateljice, njihova dejanska imuniteta je omejena na njihovo uradno dolžnost, imajo pa popolno imuniteto pred lokalnim pravom.

Vir: prirejeno po Allred (2006, 8–12).

3.3.3 Preiskava kršitev

Države pošiljateljice se pogosto znajdejo v zadregi zaradi poročil, ki nakazujejo vpletenost njihovih vojakov v kazniva dejanja na misijah v tujini. Kolikor je le mogoče, so države nagnjene k prikrivanju teh kršitev. Tudi ko se države pošiljateljice želijo vesti odgovorno do svojih čet, pogosto nastane problem zaradi nezadostnih, nepopolnih dokazov ali pa so bili ti zbrani na način, ki ne ustrezajo domačim zakonom. V takšnih primerih država, četudi ima željo in je pripravljena preganjati svoje vojake zaradi kaznivih dejanj, tega zaradi nevezdržanja dokazov ne more storiti. Ena od mogočih rešitev je zahteva do držav pošiljateljic, da bi morale preučiti vsako poročilo o kršitvah njenih vojakov in za vsak primer premisliti o disciplinskem postopku ter v vsakem primeru poročati OZN. OZN mora pri zbiranju dokazov

uporabljati sodobne tehnike, vključno z zbiranjem in ravnanjem s forenzičnimi dokazi za identifikacijo storilca. Zbrani dokazi morajo biti v skladu s pravom, ki velja v državi obtoženca (v državi pošiljateljici), da bodo dopustni in zadostni za obravnavo doma, kar bi lahko zagotovili s prisotnostjo pravnega svetovalca države pošiljateljice pri preiskavi. Vsi organi, ki delujejo na tem področju (svetovalci glede spolnega napada, podporno osebje idr.) morajo biti ustrezno usposobljeni in morajo poznati kulturo v kateri delujejo mirovniki ter dodeliti pomoč žrtvam kaznivih dejanj. Štiri ženske uradnice v sektorju za zadeve na podlagi spola imajo premalo učinka med tako številčnim osebjem mirovnih operacij. Zbiranje dokazov v državi gostiteljici bi pomenilo takojšni dostop do prič in dokazov, prav tako bi se lokalni skupnosti pokazalo, da spolno izkoriščanje in zlorabe s strani pripadnikov vojaškega kontingenta ne ostanejo nekaznovane. Če bi sojenje potekalo tam, kjer so priče in dokazi in po pravu države pošiljateljice, potem bi bil pregon uspešnejši. Vojaki bi imeli večjo spodbudo, da spoštujejo zakone, ker je možnost sodnega pregona bolj neposredna, tožilci pa bi lažje zbirali dokaze in zasliševali priče (Allred 2006, 8–12).

3.3.4 Usposabljanje mirovnikov

Poleg imunitete pred lokalno zakonodajo naj bi veliko vlogo pri vzpodbujanju vzdušja za spolne zlorabe igralo tudi usposabljanje za mirovnike. Leta 1998 je bil izdan Priročnik usposabljanja za preprečevanje okužb z HIV/AIDS, ki nakazuje, da je na območjih mirovnih operacij prisotno spolno nasilje in vojake poziva, da naj premislijo, preden bodo uporabili ponujene spolne storitve.⁸ To je bila bolj šibka odredba, da bi se izognili spolnim odnosom s potencialno žrtvijo trgovine. Zdajšnji programi usposabljanja so bolj odločni, cilj je vsekakor povečati občutljivost na vprašanja glede spola ter zaščite žensk in otrok. Zlorabe so posledica kombinacije popolne imunitete in slabega usposabljanja glede trgovine z ljudmi. Vojaki iz držav v razvoju so bili poslani v države v obupu, dana jim je bila imuniteta in bilo jim je povedano, da naj skrbno premislijo, preden bodo imeli spolne odnose z obupanimi domačini, ki so bili prisiljeni v prostitucijo. Zaradi takšnega odnosa ni presenetljiv takšen porast primerov kršitev v preteklosti. Uvedbe novih in strožjih standardov za mirovnike, vključno s povečano možnostjo za kaznovanje njihovih kršitev v tujini, se ne smejo preveč zanašati na države pošiljateljice. Te bi naj obdržale pravico glede odločitve, ali bodo svoje pripadnike kaznovale po svojem pravu ali ne. Boljši dokazi, vključno s forenzičnimi, ki bi bili zbrani v

⁸ Moški, ženske in otroci iz območij, na katerih bodo delovali, so lahko prisiljeni v prostitucijo, zato naj skrbno premislijo, preden bodo uporabili njihove storitve (Allerd 2006, 11).

skladu z nacionalnim pravom, bi olajšali delo. Boljše usposabljanje, večja občutljivost na vprašanja na podlagi spola in povečana možnost ukrepanja proti kršiteljem bi lahko pripeljali k zmanjšanju zlorab. OZN se je, zaradi nezmožnosti sankcioniranja vojakov, osredotočil na izobraževanje vojakov pred misijo ter povečal nadzor nad dejanji vojakov. Eni izmed ukrepov za povečan nadzor so: prepoved vseh neuradnih stikov osebja misije z lokalnim prebivalstvom, prepovedano gibanje zunaj baz od mraka do zore, obvezno nošenje opreme za lažjo identifikacijo, povečanje sodelovanja z lokalno policijo za zmanjševanje stikov osebja misije z ženskami iz lokalnega okolja, intenzivno izobraževanje, prepoved obiskovanja javnih hiš, boljša rekreacija in zabava v bazi, zaupna linija za prijavo zlorab. Potrebno pa se je zavedati, da je OZN mednarodna organizacija, ki bo sprejela ukrepe, ki jih bo podprla večina držav (Allerd 2006, 8–12; Mozetič in Prebilič 2010, 30–1).

3.3.5 Moškost oziroma moška kultura v mirovnih operacijah ter kohezivnost enot

Potrebno je upoštevati dejstvo, da je večina osebja v mirovnih operacij moškega spola. Gre torej za izključno moško kulturo, za katero se zdi, da spodbuja spolno izkoriščanje in zlorabe. Kršitve so bile v preteklosti zavrnjene z odgovorom " Moški bodo vedno samo moški" ("*Boys will be boys*"⁹). Kljub politiki nične tolerance do spolnega izkoriščanja in zlorab, povečanju izobraževanja in usposabljanja, še vedno vsi pripadniki kontingenta ne podpirajo te politike, še zlasti ne tistega dela, ki se nanaša na prostitucijo. Ta moška kultura pa ustvarja t.i. zid molka. V tradicionalnih vojaških okoljih se izoblikuje oblika bratovščine, ki ščiti pripadnike pred obtožbami od zunaj. Primeri zlorab se tako ne poroča zaradi zaščite ugleda in stigmatiziranja *whistleblowerja*. Primeri spolnih zlorab so zato tudi zaradi tega dejavnika pogosto prezreti in ignorirani (Defeis 2008, 190–2; Kirby in d'Estree 2008, 236–46).

⁹ V začetku 90.-ih let so bili pripadniki mirovnih sil v Kambodži obtoženi spolnih kršitev v zvezi z njihovim pokroviteljstvom lokalnih "Thai-style" masažnih salonov za spolne storitve. Na te obtožbe je posebni odposlanec generalnega sekretarja odgovoril: "Boys will be boys" (Kirby in d'Estree 2008, 230).

3.4 Posledice kršitev

Spolne zlorabe s strani mirovnikov za sabo puščajo mnogo posledic. Dejansko s tem spodkopavajo sam pojem varnosti.

Nekatere posledice spolnih zlorab s strani mirovnikov:

- širjenje spolno prenosljivih bolezni (HIV/AIDS);
- otroci, rojeni kot posledica spolnega izkoriščanja in posilstva;
- neželjena nosečnost;
- nastanek spolnih omrežij in otroška prostitucija;
- škoda za samo misijo in organizacijo (Rehn in Johnson Sirleaf 2002, 16; Agathangelou in Ling 2003, 134–5; Mendelson 2005, 4–5)

Poleg teh posledic so tu še mnoge druge. Med njimi tudi psihične, ki za sabo pustijo mnogo obupanih žrtev, ki trpijo za post-travmatskim stresom, depresijo ali celo storijo samomor. Velikokrat zahtevajo kršitve (sploh posilstva) ustrezno zdravljenje, ker puščajo rane in poškodbe. Še najbolj se spolno izkoriščanje, vključno s prisilno nosečnostjo, odraža na otrocih kot posledica le-tega. Samo januarja leta 2000 naj bi bilo na Kosovu rojenih okoli 100 otrok kot posledica posilstev (po ocenah MORK), vendar jih veliko žensk ni priznalo za rojene kot takšne. Veliko otrok je rojenih kot posledica ljubezenske zveze med mirovnikom ali drugim mednarodnim osebjem. Liberija je med letoma 1990 in 1998 registrirala več kot 6000 otrok, katerih očetje so bili mirovniki ECOMOG (*Economic Community of West African States Monitoring Group*), ki so za sabo pustili veliko nosečih žensk tudi v Sierr Leone. Otroci, ki so rojeni zaradi spolnega izkoriščanja in njihove matere potrebujejo socialne storitve, zdravstveno in psihološko pozornost ter ekonomsko podporo. Toda v mnogih državah so ti otroci postali simbol travme naroda. Večino izmed teh otrok ponavadi zapustita oba starša in zato odraščajo v sirotišnicah ali na ulicah, vendar pa se povečuje delež žensk, ki takega otroka sprejme. Vsaka takšna kršitev pusti škodo tudi za misijo. Razlika je le v škodi, ki je povzročena, če mirovnik trguje ali omogoča trgovino z ženskami in otroki, če mirovnik kupuje storitve od novačenih žensk in otrok, če ne ukrepa glede kršitev svojih kolegov. Škoda je v vsakem primeru velika. Velikokrat pa trgovina s spolnostjo pride tudi domov – okužbe z HIV/AIDS in druge spolno prenosljive bolezni ter otroška prostitucija (Rehn in Johnson Sirleaf 2002, 16; Agathangelou in Ling 2003, 134–5; Mendelson 2005, 4–5).

3.5 Pregled poročil o spolnih zlorabah in izkoriščanju s strani mirovnikov

Zadnje poročilo generalnega sekretarja o spolnem izkoriščanju in zlorabami navaja, da je Urad za interni nadzor (*Office of Internal Oversight Services* - OIOS) prejel 102 obtožbi spolnega izkoriščanja in zlorab za leto 2011, ki so jih poročali oddelki in uradi Sekretariata, agencije, skladi in programi OZN (skupaj 44 subjektov). 74 obtožb se nanaša na osebje razporejeno na misije. To kaže na 13-odstotno zmanjšanje v primerjavi z letom 2010 (85 obtožb). Nobena od teh obtožb v letu 2011 se ni nanašala na politično misijo, ki jo podpira Oddelek za podporo (*Department of Field Support*). Ostalih 28 obtožb kršitev se nanaša na kršitve podpornega osebja na misijah. Obtožbe se nanašajo na osebje Mednarodnega kazenskega sodišča za Ruando, UNDP, UNHCR, UNICEF, UNOPS, UNRWA in ena obtožba se nanaša na prostovoljca OZN (Generalna skupščina 2012, 2–4).

V nadaljevanju bom podrobneje preučila obtožbe, ki se nanašajo na osebje na mirovnikih operacijah. V letu 2011 so bile obtožbe o domnevnih kršitvah spolnega izkoriščanja in zlorab zabeležene na osmih mirovnikih operacijah. MONUSCO v DR Kongo je prejela 31 obtožb (42 odstotkov), MINUSTAH v Haitiju 15 obtožb (20 odstotkov), UNMIL v Liberiji 12 obtožb (16 odstotkov), UNMIS v Sudanu 7 obtožb (10 odstotkov), UNAMID v Darfurju 4 obtožbe (6 odstotkov), UNOCI v Slonokoščeni obali 3 obtožbe (4 odstotke), UNMISS v Južnem Sudanu 1 obtožbo (1 odstotek) in UNMIT v Vzhodnem Timorju prav tako eno obtožbo spolnega izkoriščanja in zlorabe (1 odstotek) (Generalna skupščina 2012, 4–5).

Najbolj zaskrbljujoče so številne obtožbe, ki vključujejo najbolj nezaslišane oblike spolnega izkoriščanja in zlorab. Tu gre predvsem za primere spolne zlorabe mladoletnih oseb, ki predstavljajo 22 od 74 primerov obtožb v letu 2011 (30 odstotkov). Glede na kategorijo osebja (glej Tabela 3.2) lahko vidimo, da se največ obtožb (55 odstotkov), 41 od 74, nanaša na vojaško osebje (34 obtožb se nanaša na pripadnike kontingenta, sedem pa na vojaške opazovalce). 27 obtožb se nanaša na civilno osebje (36 odstotkov), od katerih se 21 obtožb nanaša na upravno osebje, tri na prostovoljce OZN in tri na pogodbenike OZN. Šest obtožb (8 odstotkov) se nanaša na policijsko osebje. Če število obtožb primerjamo glede na število zaposlenih v mirovnikih operacijah dobimo sledeče rezultate: 10,2 obtožb na 10.000 civilnega osebja; 4,6 obtožbe na 10.000 vojaškega osebja; 4,1 obtožbe na 10.000 policijskega osebja; 5,6 obtožb glede na vse kategorije na 10.000 zaposlenih v mirovnikih operacijah (Generalna skupščina 2012, 5–12).

Tabela 3.2: Število obtožb spolnega izkoriščanja in zlorab glede na kategorijo osebja po letih

	Civilno osebje ¹⁰	Vojaško osebje ¹¹	Policijsko osebje ¹²	Ne-OZN osebje ¹³	Neznani kršitelji
2007	32	56	24	3	12
2008	26	49	7	1	/
2009	35	55	16	3	3
2010	31	41	11	2	/
2011	24	41	6	3	/
2012	17	13	2	1	/

Vir: OZN (2012g).

Mirovne operacije in posebne politične misije, podprte s strani Oddelka za podporo, so v letu 2011 prejele 74 obtožb. V letu 2010 je bilo znanih 85 obtožb, v letu 2009 pa 112 obtožb. Število obtožb v letu 2011 je najnižje število od leta 2006. Rezultati vseh preiskav (glej Tabela 3.3), opravljenih med letom 2008 in 2011 kažejo, da je bilo 54 odstotkov obtožb dokazanih kot utemeljenih. Poročilo za leto 2011 je tako že četrto, v katerem se od vseh subjektov zahteva poročilo vseh informacij o domnevnih kršitvah spolnega izkoriščanja in zlorab. To potrjuje stalno zavezanost skupnosti OZN za odpravo in preprečevanje spolnega izkoriščanja in zlorab (Generalna skupščina 2010, 2–10; 2012, 2–23).

Tabela 3.3: Skupno število vseh obtožb in status preiskave teh obtožb po letih

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Število obtožb	127	83	112	85	74	33
Neutemeljene	141	51	61	39	25	5
Utemeljene	109	88	63	40	20	2
Nerešene	29	47	43	32	44	19

Vir: OZN (2012h, 2012i).

¹⁰ Civilno osebje vključuje osebje OZN, prostovoljce OZN, svetovalce OZN (OZN 2012g).

¹¹ Vojaško osebje vključuje pripadnike kontingenta in vojaške opazovalce(OZN 2012g).

¹² Policijsko osebje se nanaša na policijo OZN, vključno z vzpostavljenimi policijskimi enotami (OZN 2012g).

¹³ Ne-OZN osebje vključuje pogodbenike OZN (OZN 2012g).

4 POLITIKA BOJA ZOPER TRGOVINO Z BELIM BLAGOM

Mednarodne in regionalne organizacije, ki izvajajo mirovne operacije, so odgovorile na vprašanje trgovine z ljudmi. Sprejele so ustrezne ukrepe oziroma politiko za preprečevanje trgovine z ljudmi kot tudi ukrepe za zaščito žrtev. Boj posameznih organizacij proti trgovini z ljudmi bom obravnavala iz zornega kota mirovnih operacij. To pomeni, da bom obravnavala predvidene ukrepe zoper pripadnike organizacij, ki v njej sodelujejo ali jo spodbujajo. Te ukrepe so nekatere organizacije sprejele preventivno, nekatere pa so z njimi odgovorile na kršitve svojega osebja v mirovnih operacijah.

Predstavila bom ukrepe OZN, ki jih je sprejel po tem, ko so iz različnih mirovnih operacij poročali o obtožbah spolnega izkoriščanja in zlorab, predvsem žensk in otrok. Ker se OZN s tem problemom dejansko sooča, je sprejela vrsto ukrepov in politik, da bi le-to preprečil. Zato bom OZN in njegovi politiki boja zoper trgovino z belim blagom namenila več pozornosti. Drugi dve organizaciji, ki jih bom obravnavala, pa sta Nato in OVSE, ki sta vse ukrepe sprejeli preventivno, kajti do zdaj še ni (po podatkih poročila zunanjega ministrstva ZDA) bilo znanih obtožb o vpletenosti osebja teh dveh organizacij v trgovino z ljudmi na mirovnih misijah.

4.1 Politika preprečevanja trgovine z ljudmi v OZN

Leta 2002 je bilo humanitarno osebje v Zahodni Afriki obtoženo spolnega izkoriščanja beguncev, predvsem otrok in deklet. 67 humanitarnih delavcev iz več kot 40 agencij OZN je bilo obtoženih ponujanja denarja, hrane, obljub po izobraževanju v zameno za spolni odnos, predvsem naj bi to poskušali pri otrocih. Veliko obtožb se je izkazalo za neutemeljene, a vendar je problem potreboval obravnavo (U. S. Department of State 2007, 2011).

11. oktobra 2002 je Urad za interni nadzor objavil poročilo o preiskavi glede spolnega izkoriščanja beguncev s strani humanitarnih delavcev v Zahodni Afriki. Poročilo je potrdilo obstoj problema spolnega izkoriščanja beguncev in ugotovljenih je bilo nekaj primerov kršitev s strani vsaj enega prostovoljca UNHCR in enega pripadnika mirovnih sil OZN kot tudi nekaj primerov kršitev s strani delavcev iz nevladnih organizacij. Ko je to poročilo podrobneje preučila Generalna skupščina, je v začetku leta 2003 sprejela resolucijo (57/306), s katero je obsodila pojav in zahtevala, da generalni sekretar zagotavlja izvajanje vseh

sankcijskih in preventivnih ukrepov za vse mirovne operacije. Prav tako ga je pozvala k izdaji biltena o spolnem izkoriščanju in zlorabah ter da naj vzdržuje podatke o vseh preiskavah in ukrepih, sprejetih v zvezi s spolnim izkoriščanjem in zlorabo. 9. oktobra še istega leta je tako generalni sekretar izdal Bilten o posebnih ukrepih za zaščito pred spolnim izkoriščanjem in zlorabami. V Biltenu, ki je stopil v veljavo 15. oktobra istega leta, so opredeljene definicije teh dejanj, ki so označene za hujše kršitve za vso osebje OZN, vključno z agencijami OZN. Generalni sekretar je poudaril, da naj bi ta pravila veljala tudi za pogodbene subjekte in posameznike OZN. Vendar pa so mediji leta 2004 zopet poročali o kršitvah. Osebje misije OZN v Demokratični republiki Kongo (v nadaljevanju DR Kongo) (MONUC) naj bi po njihovih navedbah resno kršile človekove pravice. Urad za interni nadzor je tako v drugi polovici leta 2004 izvedel obsežne preiskave o 74-ih primerih obtožb v zvezi z mirovno operacijo v Kongu (MONUC). Ukrepal pa je tudi generalni sekretar, ki je junija 2004 imenoval princa Zeida Ra'ada Zeida Al-Husseina za svojega svetovalca glede vprašanja spolnega izkoriščanja in zlorab v mirovnih operacijah (U. S. Department of State 2011; Security Council Report 2012).

S 1. oktobrom 2004 se je mandat MONUC podaljšal, za kar pa je Generalna skupščina izrazila globoko zaskrbljenost zaradi obtožb spolnega izkoriščanja. V sprejeti resoluciji (1565) je od generalnega sekretarja zahtevala preiskavo in pozvala k izvajanju kodeksa ravnanja v primeru kršitev. V začetku leta 2005 je generalni podsekretar obiskal več mirovnih operacij OZN v Afriki in na Kosovu, z namenom poudarjanja politike nične tolerance OZN do spolne zlorabe s strani pripadnikov mirovnih sil (U. S. Department of State 2011; Security Council Report 2012).

Princ Zeid je v oktobru 2004 odpotoval v DR Kongo, od koder je poročal o neupoštevanju nične tolerance iz Biltena. Končno poročilo (A/59/710) – Celovita strategija za odpravo prihodnjega spolnega izkoriščanja in zlorab v mirovnih operacijah OZN (*A comprehensive strategy to eliminate future sexual exploitation and abuse in United Nations peacekeeping operations* – v nadaljevanju Poročilo princa Zeida) – je izdal 24. marca 2005. Poročilo princa Zeida je celovita analiza spolnega izkoriščanja in zlorab s strani osebja OZN za ohranjanje miru, ki predstavlja sliko širokih razsežnosti in v veliki meri tolerirani fenomen. V poročilu je predstavljenih vrsto konkretnih priporočil, ki se nanašajo na opredelitve, pravila, usposabljanje, odgovornost in tudi na disciplinske in kazenske ukrepe (U. S. Department of State 2007; Security Council Report 2012).

Maja 2005 je Generalna skupščina prvič odprla srečanje na temo spolnega izkoriščanja in zlorab v mirovništvu, o čemer govori Poročilo princa Zeida. Po koncu srečanja so podali izjavo, v kateri so v najmočnejšem smislu obtožili vsako dejanje spolne zlorabe in izkoriščanja s strani mirovnikov ter izrazili potrebo po ustrezni preiskavi in odgovornosti za kršitelje. Avgusta 2005 so bile znotraj mirovne misije razporejene enote za vodenje administrativnega in disciplinskega postopka (*Conduct and Discipline Unit – CDU*), novembra pa je bila pri Oddelku za mirovne operacije (DPKO) ustanovljena tudi Skupina za vodenje administrativnega in disciplinskega postopka (*Conduct and Disciplinary Team – CDT*) (Grabrovec 2007, 49-60; U. S. Department of State 2011; Security Council Report 2012).

4.1.1 Politika OZN do preprečevanja spolnega izkoriščanja in zlorab

OZN je razvil vrsto politik, ki zadevajo spolne zlorabe in izkoriščanje kot odgovor na obtožbe, ki so se nanašale na mirovne operacije na Balkanu, Kambodži, Vzhodnem Timorju, Zahodni Afriki in DR Kongo (OZN 2012d).

Bilten generalnega sekretarja iz leta 2003 je ponovil obveznosti iz Uredb in Pravil za osebje (*UN Staff Regulations and Rules*) (le-te bom predstavila v nadaljevanju). OZN je izdal celo vrsto direktiv za disciplinsko ukrepanje za vojaške kontingente držav pošiljateljic, civilno policijo in vojaške opazovalce. V biltenu generalnega sekretarja Spoštovanje mednarodnega humanitarnega prava s strani pripadnikov OZN je zapisano, da morajo biti mirovne operacije izvedene v skladu s sprejetimi pravili glede spolnega izkoriščanja in zlorab, s posebno dolžnostjo skrbnega ravnanja do žensk in otrok (OZN 2012d).

Za odpravo spolnega izkoriščanja in zlorab je OZN sprejel vrsto reform. Poročilo princa Zeida je bil tak celovit in inovativen paket reform tako za Sekretariat OZN kot tudi za države članice. Aprila 2005 je bilo na odprti razpravi Generalne skupščine sprejet paket reform za preprečevanje spolnega izkoriščanja in zlorab. Potrebno je bilo izvesti systemske, torej temeljne spremembe, na kar je Poročilo princa Zeida tudi opozorilo in bilo to tudi eno od glavnih priporočil. Čeprav je bil poudarek poročila na spolnem izkoriščanju in zlorabah, pa je bilo ugotovljenih veliko težav v zvezi z vrsto kršitev. To je pokazalo na pomanjkanje zavedanja o pravilih ravnanja, nejasne postopke pritožb, nepopolne podatke glede kršitev in

nezadostne zmogljivosti za izvedbo preiskav v mirovnih operacijah. Eden prvih ukrepov, ki so bili sprejeti za odpravo tega problema, je bila ustanovitev CDU na sedežu OZN in posameznih enot po terenu (OZN 2012č).

4.1.1.1 Ključni dokumenti

OZN je sprejel več dokumentov, ki se navezujejo na spolno izkoriščanje in zlorabo (glej Tabela 4.1).

Tabela 4.1: Ključni dokumenti OZN, ki urejajo vprašanje spolnega izkoriščanja in spolnih zlorab

Ime dokumenta	Datum objave
Ustanovna listina OZN	26. junij 1945
Bilten generalnega sekretarja Spoštovanje mednarodnega humanitarnega prava s strani pripadnikov OZN	6. avgust 1999
Bilten generalnega sekretarja Predpisi, ki urejajo status, temeljne pravice in dolžnosti uslužbencev, ki niso uslužbenci sekretariata, in strokovnjake na misiji	18. junij 2002
Bilten generalnega sekretarja Status, osnovne pravice in dolžnosti osebja OZN	1. november 2002
Bilten generalnega sekretarja Posebni ukrepi za zaščito pred spolnim izkoriščanjem in spolnimi zlorabami	9. oktober 2003
Pismo generalnega sekretarja predsedniku Generalne skupščine: Celovita strategija za odpravo prihodnjega spolnega izkoriščanja in zlorab v mirovnih operacija OZN	24. marec 2005
Generalna skupščina: Poročilo Odbora za mirovne operacije in njegove delovne skupine	8. april 2005
Resolucija Generalne skupščine: Celovit pregled strategije za odpravo prihodnjega spolnega izkoriščanja in zlorab v mirovnih operacijah OZN	30. junij 2005
Poročilo generalnega sekretarja Izčrpno poročilo pripravljeno v skladu z resolucijo Generalne skupščine 59/296 o spolnem izkoriščanju in zlorabah, vključno z razvojem politike, njenim izvajanjem in popolno utemeljitvijo predlaganih postopkov	24. maj 2006

Generalna skupščina: Poročilo Odbora za mirovne operacije in njegove delovne skupine o revidiranemu osnutku vzorca memoranduma o soglasju	12. junij 2007
Resolucija Generalne skupščine: Celovit pregled strategije za odpravo prihodnjega spolnega izkoriščanja in zlorab v mirovnih operacijah OZN	24. avgust 2007
Resolucija Generalne skupščine: Kazenska odgovornost uslužbencev OZN in strokovnjakov na misijah	8. januar 2008
Bilten generalnega sekretarja Prepoved diskriminacije, nadlegovanja, vključujoč spolno nadlegovanje in zlorabe oblasti	11. februar 2008
Resolucija Generalne skupščine: Strategija OZN za pomoč in podporo žrtvam spolnega izkoriščanja in zlorab s strani osebja OZN in njim povezanim osebjem	7. marec 2008
Poročilo generalnega sekretarja Kazenska odgovornost uslužbencev OZN in strokovnjakov na misijah	11. avgust 2008
Bilten generalnega sekretarja Posebni ukrepi za zaščito pred spolnim izkoriščanjem in zlorabo	17. februar 2009
Poročilo generalnega sekretarja Izvajanje celovite strategije OZN za pomoč in podporo žrtvam spolnega izkoriščanja in zlorab s strani osebja OZN in z njim povezanim osebjem	27. julij 2009
Poročilo generalnega sekretarja Posebni ukrepi za zaščito pred spolnim izkoriščanjem in zlorabo	18. februar 2010
Poročilo generalnega sekretarja Posebni ukrepi za zaščito pred spolnim izkoriščanjem in zlorabo	18. februar 2011
Poročilo generalnega sekretarja Posebni ukrepi za zaščito pred spolnim izkoriščanjem in zlorabo	17. februar 2012

Vir: OZN (2012a).

4.1.1.1.1 Bilten generalnega sekretarja Posebni ukrepi za zaščito pred spolnim izkoriščanjem in spolnimi zlorabami

Bilten, ki je začel veljati 15. oktobra 2003, poda jasne opredelitve spolnega izkoriščanja in zlorab (Sekretariat 2003, oddelek 1).

Bilten velja za vso osebje OZN, vključno z osebjem ločenih organov in programov OZN. Silam OZN, ki služijo v operacijah pod poveljstvom in nadzorom OZN, je prepovedano vsakršno dejanje spolnega izkoriščanja in spolne zlorabe. V skladu z Biltenom generalnega sekretarja Spoštovanje mednarodnega humanitarnega prava s strani pripadnikov OZN imajo še posebno dolžnost skrbnega ravnanja do žensk in otrok (Sekretariat 2003, oddelek 2).

Glede prepovedi spolnega izkoriščanja in spolne zlorabe Bilten generalnega sekretarja iz leta 2003 zapiše, da dejanja spolne zlorabe in spolnega izkoriščanja kršijo splošno priznane mednarodne pravne norme in standarde ter so od nekdaj veljala za nesprejemljivo in prepovedano ravnanje za osebje OZN. Takšno ravnanje prepovedujejo Uredbe in Pravila za osebje OZN (Sekretariat 2003, oddelek 3).

Za dodatno zaščito najbolj ranljivih skupin pa bilten še enkrat ponovi obstoječe splošne obveznosti iz Uredb in Pravil za osebje OZN. Te so:

- Dejanje spolnega izkoriščanja in zlorabe predstavlja hudo kršitev obveznosti, kar je lahko razlog za disciplinski ukrep, vključno z odpustitvijo;
- Prepovedana je spolna dejavnost (kontakt) z otroki, osebami mlajšimi od 18 let, ne glede na lokalno sprejeto mejo polnoletnosti ali privolitvene sposobnosti. Zmotno prepričanje o starosti otroka ni opravičilo za dejanje;
- Prepovedana je menjava denarja, zaposlitve, dobrin ali storitev v zameno za spolne odnose, vključno s spolnimi uslugami ali drugimi oblikami ponižujočega in nečloveškega ravnanja ali izkoriščanja;
- Ne odobrava oziroma zavrača se spolni kontakt med osebjem OZN in prejemniki njihove pomoči, saj ti odnosi temeljijo na razliki moči in spodkopavajo verodostojnost in neoporečnost (integriteto) delovanja OZN in so zatorej nezaželjena;
- Vsak član osebja OZN, ki sumi na spolno izkoriščanje ali zlorabo storjeno s strani sodelavca – bodisi pripadnika iste ali katere druge enote/agencije v ali ne sistemu OZN – mora te sume prijaviti prek vzpostavljenih mehanizmov;
- Osebje OZN je dolžno ustvariti in vzdrževati okolje, ki preprečuje spolno izkoriščanje in zlorabe. Zlasti vodje na vseh ravneh imajo odgovornost razvijati in podpirati sisteme, ki takšno okolje ohranjajo (Sekretariat 2003, točka 3.2).

Vodja oddelka, urada ali misije je odgovoren za ustvarjanje in ohranjanje okolja, kjer se preprečujejo spolne zlorabe in spolno izkoriščanje, in v ta namen mora sprejeti ustrezne ukrepe. Njegova naloga je obvestiti svoje osebje z vsebino tega biltena in preveriti, da ima vsak svoj izvod. Prav tako je odgovoren za sprejemanje ustreznih ukrepov v primerih, ko obstaja sum za kršitev. Na dovolj visoki ravni imenuje uradnika, ki deluje kot osrednjo točko za prejemanje obtožb o primerih spolnih zlorab in izkoriščanja, o obstoju le-tega pa mora biti osebje misije in lokalno prebivalstvo ustrezno obveščeno. O primeru preiskave in o morebitnih sprejetih ukrepih mora poročati Oddelku za upravljanje (*Department of Management*) (Sekretariat 2003, oddelek 4).

Če po ustrezni preiskavi obstajajo dokazi, ki potrjujejo sum spolnega izkoriščanja in zlorabe, se lahko primer (po posvetovanju z Uradom za pravne zadeve) posreduje nacionalnim organom za kazenski pregon storilca (Sekretariat 2003, oddelek 5).

Pri sklepanju dogovora o sodelovanju mora osebje OZN obvestiti vse subjekte in posameznike s pravili ravnanja navedenih v oddelku 3 tega biltena. S strani posameznika oziroma subjekta pa si morajo zagotoviti pisno jamstvo, da te standarde sprejemajo. Neuspešno sprejemanje teh standardov je namreč lahko razlog za prekinitve sodelovanja z OZN (Sekretariat 2003, oddelek 6).

4.1.1.1.2 Celovita strategija za odpravo prihodnjega spolnega izkoriščanja in zlorab v mirovni operacijah OZN (Poročilo princa Zeida)

Princ Zeid je problem spolnega izkoriščanja in zlorab preučil znotraj štirih glavnih tematskih sklopov: Pravila OZN, Preiskovalni sistem, Vodstvena in poveljniška odgovornost ter Individualna disciplinska, finančna in kazenska odgovornost. Celovito je preučil institucionalno pravno ureditev, usposabljanje, preiskovalni sistem in druge dejavnike, ki omogočajo oziroma dovoljujejo, da dejanja spolnega izkoriščanja in zlorabe niso kaznovana (Generalna skupščina 2005; Allred 2006, 5–6; Grabovec 2007, 50–60).

Princ Zeid je kot osnovni problem izpostavil težavo, ki se nanaša na pravila OZN. Mirovne operacije namreč sestavlja več kategorij osebja (civilno, vojaško, civilna policija) za katere pa veljajo različna pravila in disciplinski ukrepi, vsaki kategoriji pa pripada drugačen status. Prav tako je opozoril na to, da se Bilten generalnega sekretarja iz leta 2003 ne nanaša na vse

kategorije oseb. Generalni skupščini je tako priporočil, da bi standardi ravnanja iz Biltena iz leta 2003 postali zavezujoči za vse kategorije pripadnikov mirovnih operacij. Prav tako je priporočil vključitev standardov ravnanja iz Biltena – poleg standardov ravnanja iz Desetih pravil (*Ten Rules: Code of Personal Conduct for Blue Helmets*) in Mi smo mirovniki OZN (*We Are United Nations Peacekeepers*) - v vzorčni memorandum o razumevanju med OZN in državo pošiljateljico. Države pošiljateljice se morajo zavezati k izpolnjevanju teh standardov in morajo standarde Biltena svojemu osebju podati napisane na kartici v njihovem jeziku (podobno kot Deset pravil in Mi smo mirovniki OZN). Ti standardi morajo biti zavezujoči za njihovo osebje (Generalna skupščina 2005, oddelek 2; Grabrovec 2007, 50–60).

Glede preiskovalnih postopkov je princ Zeid v poročilu Generalni skupščini priporočil vzpostavitev stalnega preiskovalnega organa, ki naj bi raziskal obtožbe in kršitve spolnega izkoriščanja in zlorab. Preiskovalni organ mora biti sestavljen iz strokovnjakov, ki že imajo izkušnje iz področja preiskovanja spolnih zločinov, še posebej s tistimi, ki vključujejo otroke. Ta preiskovalni organ bi bil vzpostavljen pri Oddelku za mirovne operacije, vendar bi bil neodvisen in organiziran po regijah. Priporočil je tudi sodelovanje države pošiljateljice v primerih, ki se nanašajo na njene pripadnike. V tem primeru naj bi država sodelovala preko vojaškega preiskovalca. S tem, ko bi sodeloval pri preiskavi, bi zagotovil, da bi bili dokazi uporabni tudi v nacionalnih sodnih postopkih (Generalna skupščina 2005, oddelek 3; Grabrovec 2007, 50–60).

Vodstvena in poveljniška struktura naj bi imela za eno od glavnih nalog izvajati programe in politiko OZN v boju zoper spolno izkoriščanje in zlorabo. Pri tem je potrebno, da izvajajo ustrezne programe usposabljanj, ozaveščajo lokalno skupnost. OZN mora razviti mehanizme za zbiranje podatkov, potrebno je vzpostaviti zbirne centre na misijah, kjer se bodo lahko učinkovito spopadale s tem problemom. Eno od priporočil je bilo tudi povečanje števila ženskih pripadnic na mirovnih misijah. V tem sklopu je poudaril tudi na vzpostavitvi posebnih ukrepov za obravnavo spolnega izkoriščanja in zlorab. Potrebno je izvesti ukrepe za izboljšanje življenjskih pogojev za pripadnike na misiji. Vojaški poveljniki in civilni vodje so zadolženi za izvajanje politike in programov za boj proti spolnemu izkoriščanju in zlorabami, za svoje delo pa morajo biti ustrezno nagrajeni oziroma odstranjeni iz funkcije. Posameznik, ki krši standarde ravnanja iz Biltena, mora biti ustrezno disciplinsko obravnavan. Bilten kršitev spolne zlorabe in izkoriščanja uvršča med resne kršitve Pravil za osebje. Posameznik je

odstranjen iz misije in se ga kaznuje z globo. Del te globe naj bi se vplačal v skrbniški sklad za žrtve (Generalna skupščina 2005, oddelek 4 in 5; Grabrovec 2007, 50–60).

4.1.2 Standardi ravnanja

Standardi ravnanja OZN temeljijo na treh ključnih načelih: najvišjih standardov učinkovitosti, sposobnosti in neoporečnosti; politike nične tolerance do spolnega izkoriščanja in zlorab ter odgovornost tistih, ki te standarde kršijo oziroma jih ne upoštevajo (OZN 2012j).

UL OZN določa najvišji standard (učinkovitost, sposobnost in neoporečnost) kot univerzalni standard za vso osebje OZN. Bilten generalnega sekretarja Status, temeljne pravice in dolžnosti članov osebja OZN odraža standarde ravnanja za služenje v mednarodnem okolju ter pojasnjuje obseg in namen Uredb in Pravil za osebje (OZN 2012k).

Glavni dokumenti, ki opredeljujejo standarde ravnanja za civilno osebje, vključno z uslužbenci OZN, prostovoljci, svetovalci in pogodbeniki:

- UL OZN;
- Uredbe in Pravila za osebje;
- Finančni predpisi in pravila;
- Bilten generalnega sekretarja Status, osnovne pravice in dolžnosti osebja OZN;
- Bilten generalnega sekretarja Posebni ukrepi za zaščito pred spolnim izkoriščanjem in spolnimi zlorabami;
- Bilten generalnega sekretarja Prepoved diskriminacije, nadlegovanja, vključujoč spolno nadlegovanje in zlorabe oblasti;
- Druga administrativna navodila, vključno o uporabi informacijske in komunikacijske tehnologije (OZN 2012k).

Posebne standarde ravnanja za uniformirano osebje (vojake in policiste) pa urejajo naslednji dokumenti:

- Spremenjeni osnutek modela Memoranduma o soglasju med OZN in državo pošiljateljico, ki vsebuje prilogo 'Mi smo osebje OZN za ohranjanje miru';
- Predpisi, ki urejajo status, temeljne pravice in dolžnosti uslužbencev, ki niso uslužbenci sekretariata, in strokovnjake na misiji;

- Bilten generalnega sekretarja Spoštovanje mednarodnega humanitarnega prava s strani pripadnikov OZN;
- Direktive o disciplinskih zadevah, ki vključujejo civilne policiste in vojaške opazovalce;
- Deset pravil/Kodeks ravnanja modrih čelad;
- Druga administrativna navodila, vključno o uporabi informacijske in komunikacijske tehnologije (OZN 2012k).

4.1.3 Strategija OZN do vprašanja spolnega izkoriščanja in zlorab

Za odpravo spolnega izkoriščanja in zlorab OZN izvaja tridelne ukrepe: preprečevanje kršitev, obravnavanje kršitev in sanacijski ukrepi.

Bodoče kršitve naj bi preprečevali z ustreznim usposabljanjem, ozaveščanjem in preventivnimi ukrepi. Ti ukrepi so na ravni misije v središču, saj je spolno izkoriščanje in zlorabe potrebno preprečevati. Države pošiljateljice morajo poskrbeti, da njihovi pripadniki opravijo obvezno usposabljanje pred prihodom na mirovne operacije. Prav tako je o tem problemu potrebno preko raznih kampanij, glasil, brošur ozaveščati lokalno prebivalstvo. Prav tako pa tudi na terenu izvajajo preventivne ukrepe (omejevanje gibanja, nošenje uniform izven vojašnice) (OZN 2012m).

V primeru obtožbe je potrebno izvesti preiskavo. Za takšne preiskave je edini pristojen Urad za interni nadzor, ki je neodvisna preiskovalna veja OZN. Obtožbe obravnava na ravni dveh kategorij: prve in druge. Spolna zloraba, posilstva, izkoriščanje se štejejo v prvo kategorijo kršitev, medtem ko se za kršitve druge kategorije štejejo diskriminacija, nadlegovanje, zlorabo oblasti. Urad za interni nadzor je zadolžen za obravnavanje obtožb za kršitve prve kategorije, medtem ko lahko kršitve druge kategorije preiskujejo tudi drugi organi (vojaška policija, Specialne preiskovalne enote). O kršitvah civilnega osebja in disciplinskih ukrepih zoper njih odloča Urad za upravljanje človeških virov. Člani vojaških kontingentov so v izključni pristojnosti svoje države pošiljateljice. Odgovornost za preiskavo domnevnega kršenja delovnih obveznosti in v nadaljevanju disciplinski postopek nosi država pošiljateljica, v skladu s prenovljenim osnutkom vzorčnega memoranduma o razumevanju. Država pošiljateljica pa mora o kršitvi in disciplinskih ukrepih poročati OZN. Enote za vodenje administrativnih in disciplinskih postopkov (CDT) vodijo evidenco podatkov vseh domnevnih

kršitev. Oddelek za podporo je v letu 2008 začel z uporabo sistema, ki sledi kršitvam delovnih obveznosti (MTS) – gre za globalno bazo podatkov in zaupni sistem za sledenje vseh domnevnih kršitev. Na misijah je vzpostavljenih vrsto mehanizmov za poročanje kršitev (dežurna telefonska služba, lokalne nevladne organizacije, kontaktne točke idr.) (OZN 2012l).

OZN, nevladne in medvladne organizacije so zavezane k zagotavljanju pomoči žrtvam spolnega izkoriščanja in zlorab s strani svojega osebja (v skladu z Izjavo o zavezi za odpravo spolnega izkoriščanja in zlorab med OZN in ne-osebjem OZN¹⁴). Mehanizmi za pomoč žrtvam spolne zlorabe in spolnega izkoriščanja (*Sexual Exploitation and Abuse Victim Assistance Mechanism – SEA/VAM*) so razviti v vsaki državi, kjer deluje OZN. Pomoč in podporo je potrebno zagotoviti pritožnikom, žrtvam in otrokom, rojenim zaradi spolnega izkoriščanja in zlorab. Mehanizmi za pomoč žrtvam spolne zlorabe in spolnega izkoriščanja (SEA/VAM) zagotavljajo zdravstveno, pravno, psihosocialno in takojšnjo materialno pomoč (OZN 2012n).

4.2 Politika preprečevanja trgovine z ljudmi v Nato in OVSE

4.2.1 Nato

Nato ima vzpostavljene ukrepe, s katerimi svojemu osebju prepoveduje sodelovanje pri trgovini z ljudmi, vendar pa sam ni primarna organizacija za boj proti njej. Ni znanih poročil o tem, da bi bilo Natovo osebje ali njene enote vpletene v trgovino z ljudmi (U. S. Department of State 2011; Nato 2012).

Leta 2004 je Nato v Carigradu sprejel Natovo politiko za boj proti trgovanju z ljudmi. Trgovina z ljudmi je deležna vsesplošne obsodbe, omenjeno politiko pa so podprli vsi predsedniki držav in vlad. Torej, omenjena politika velja za vse države, ki prispevajo svoje sile v operacije Nata (Nato 2006).

Nato se je lotil tega vprašanja na podlagi dogodkov, ki so dokazali vlogo napotenih sil pri nezakoniti trgovini z ljudmi. Eden izmed teh dogodkov se nanaša očitke posilstev in zlorab v

¹⁴ Izjava o zavezi o odpravi spolnega izkoriščanja in zlorab s strani osebja in ne-OZN osebja (*A Statement of Commitment on Eliminating Sexual Exploitation and Abuse by UN and Non-UN Personnel*) je bila sprejeta decembra 2006 na Visoki konferenci o odpravi spolnega izkoriščanja in zlorab s strani osebja OZN in osebja nevladnih organizacij. Zaveza vsebuje deset akcijskih točk (OZN 2012e).

Kongu leta 2003, leto prej sta Elizabeth Rehn in Ellen Johnson Sirleaf v svoji študiji dokazali vpletenost mirovnih sil OZN v spolne zločine, vključno s trgovanjem (Angola, BiH, DR Kongo, Kosovo idr.) (Nato 2006).

Trgovanje z ljudmi predstavlja grožnjo za Nato operacije, saj lahko enako kot destabilizira legitimne vlade tudi spodkoplje misijo Nata. Poleg tega Nato operacije same ustvarijo in povečajo povpraševanje po trgovanju z ženskami. Sprejeta politika se ukvarja z vsemi vidiki trgovanja z ljudmi in poudarja na učinek, ki ga lahko imajo napotene sile na povpraševanje po ženskah, ki so predmet trgovine z ljudmi. Pripadniki namreč z obiskovanjem prostitutk kupujejo storitve organiziranega kriminala in s tem ustvarjajo povpraševanje (Nato 2006).

Leta 2004 so Natove zaveznice in partnerice sprejele politiko nične tolerance proti trgovini z ljudmi. Leta 2006 so izdali poročilo na to temo (*Trafficking in Persons Report*). Leta 2007 so bile sprejete dodatne določbe, vključno z zavezo za izboljšanje zaščite prič na prizorišču delovanja, prav tako pa je od leta 2007 pomočnik generalnega sekretarja Nata za obrambno politiko in načrtovanje višji koordinator za boj proti trgovini z ljudmi (U. S. Department of State 2007, 2011).

Osebjem – vojaško in civilno – napoteno v operacije pod vodstvom Nata, ki krši politiko nične tolerance Nata, postane predmet kazenskega pregona in kaznovanja v skladu z nacionalno zakonodajo (U. S. Department of State 2011).

Medtem ko je usposabljanje in ozaveščanje zavezniških sil v nacionalni pristojnosti, pa NATO ponuja vrsto tečajev za usposabljanje vojaškega osebja članic Nata in partnerskih držav v Natovem izobraževalnem kompleksu. Tako ponuja tri študijske modele (splošni, vojaški poveljniški in modul za organe pregona) ter razne tečaje na temo boja proti tihotapljenju in trgovini z ljudmi (Nato 2006; U. S. Department of State 2011). Politika Nata od držav pošiljateljic zahteva ustrezno usposabljanje in nudenje podpore lokalnim oblastem v državi gostiteljici v njihovih prizadevanjih zoper trgovino z ljudmi (Nato 2012).

Nekatere posamezne države so tej politiki dodale še nekatere ukrepe za svoje pripadnike. Norvežani so sprejeli Nacionalni akcijski načrt za boj proti trgovini z ljudmi in pa Kodeks ravnanja, ki norveškim oboroženim silam prepoveduje kupovanje spolnih uslug in prepoveduje vse odnose, ki bi lahko oslabili vero v nepristranskost sile. V primeru kršitev jih čaka ustrezna kazen. Tudi ZDA so v vojaški kodeks vključile člen, ki pripadnikom ameriških

oboroženih sil prepoveduje obiskovanje prostitutk. Države članice Nata to politiko izvajajo v skladu s svojo nacionalno zakonodajo, kar pomeni, da imajo države različen prag strpnosti do tega problema (npr. v Nemčiji in na Nizozemskem je prostitucija legalizirana) (Allred 2006, 14–18; Nato 2006).

4.2.1.1 Natova politika za boj proti trgovanju z ljudmi (*NATO Policy on combating trafficking in human beings*)

Začetnika te politike sta norveški in ameriški veleposlanik pri Natu. Države članice morajo sprejeti naslednje ukrepe za zmanjševanje trgovine z ljudmi:

- revidiranje nacionalne zakonodaje;
- ratifikacija, sprejem ali potrditev Konvencije OZN proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu in Protokola za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje trgovanja z ljudmi, zlasti ženskami in otroki;
- ta politika je usmerjena v zagotavljanje standardov obnašanja posameznika;
- vso osebje, ki sodeluje v operacijah Nata naj bo deležno ustreznega usposabljanja, da se bodo zavedali problema trgovine z ljudmi in kako le-ta vpliva na človekove pravice, stabilnost in varnost in da bodo ozaveščeni o svojih odgovornostih in dolžnostih ter pričakovani odgovornosti mednarodnih organizacij na tem področju;
- v okviru svojih pristojnosti je potrebno zagotoviti podporo pristojnih organov v državi gostiteljici v njihovih prizadevanjih za boj proti trgovini z ljudmi;
- pogodbene določbe pogodbenim strankam prepoveduje vključevanje v trgovino z ljudmi in njeno omogočanje ter kaznovanje tistih, ki teh obveznosti ne bodo spoštovale;
- obveza po stalnem preverjanju s strani pristojnih organov (Nato 2004, točka 5, 2006).

Politika poudarja, da gre za kršitev človekovih pravic in upošteva splošno obsodbo za kaznivo dejanje. Prav tako se zaveda, da gre za nadnacionalni problem, ki ima namen destabilizirati krhke vlade, kar pa je v nasprotju s cilji Nata. Poudarja, da je s strani Nata in njenega osebja potrebna politika nične tolerance proti trgovini z ljudmi (Nato 2004, točka 1).

Ta politika naj bi okrepila prizadevanja Nata in posameznih držav v boju zoper trgovino z ljudmi. Prav tako pa je njen cilj prevzem obveznosti, ki so prevzete v okviru drugih mednarodnih organizacij, vključno s Protokolom OZN o preprečevanju, zatiranju in kaznovanju trgovine z ljudmi, ki dopolnjuje Konvencijo OZN proti mednarodnemu

organiziranemu kriminalu ter OVSE akcijskim načrtom za boj proti trgovini z ljudmi (Nato 2004, točka 3).

Trgovino z ljudmi definira kot novačenje, prevoz, premestitev, dajanje zatočišča ali sprejemanje oseb zaradi izkoriščanja z grožnjo uporabe sile ali drugimi oblikami prisile, ugrabitvijo, goljufijo, prevaro, zlorabo pooblastil ali ranljivosti ali prejemanjem plačil ali koristi, da se doseže soglasje osebe, ali ima nadzor nad drugo osebo za namene izkoriščanja. Izkoriščanje tako vsebuje vsaj prostitucijo drugih oseb oziroma drugih oblik spolnega izkoriščanja, prisilno delo ali storitve, suženjstvo ali podobna stanja, služabništvo ali odstranitev organov (Nato 2004, točka 4).

Za zagotovitev največje učinkovitosti sedanje politike, se Nato zavezuje, da bodo zagotovili popolno izvajanje te politike na nacionalni ravni. Od nečlanic pa se pričakuje, da bodo podobne ukrepe sprejele ob vstopu v operacije Nata (Nato 2004, točka 6).

Dokument ima še tri dodatke: Nato smernice za boj proti trgovini z ljudmi za vojaške sile in civilno osebje, napatene v operacije pod vodstvom Nata; Nato smernice za razvoj programov usposabljanja in izobraževanja za podporo politiki boja proti trgovini z ljudmi in Smernice za osebje Nata v zvezi s preprečevanjem spodbujanja in pospeševanja trgovine z ljudmi (Nato 2004, Dodatek).

4.2.2 OVSE

OVSE ima vzpostavljene ukrepe, ki njegovemu osebju preprečuje vključevanje v trgovino z ljudmi, spolno izkoriščanje in zlorabe. Ni znanih poročil o vpletenosti osebja OVSE v trgovino z ljudmi (U. S. Department of State 2007, 2011).

Kodeks ravnanja za osebje in pripadnike OVSE misij (Dodatek k Predpisom in pravilom za osebje OVSE) (*The OSCE's Code of Conduct for Staff and Mission Members (Appendix 1 to Permanent Council 550/ Corr.1)*), sprejet 27. junija 2003, določa splošno ravnanje pripadnikov in osebja na misijah ter natančneje poda posebna navodila za preprečevanje trgovine z ljudmi. V neposredni odgovor na Akcijski načrt Stalnega sveta OVSE (*The OSCE Action Plan*) (557/2003), je Oddelek za človeške vire izdal Navodila za osebje št. 11/2004, da bi preprečili spodbujanje in pospeševanje trgovine z ljudmi, s katerimi je ponovil visoke standarde obnašanja za vse uslužbenke OVSE na misijah, pa tudi za osebje, ki skrbi za konference in druge uradne dogodke (U. S. Department of State 2007, 2011).

Sklep Ministrskega sveta OVSE 16/05 "Zagotavljanje najvišjih standardov ravnanja in odgovornosti oseb, ki delujejo v mednarodnih silah in misijah" (*The OSCE Ministerial Council Decision 16/05 "Ensuring the Highest Standards of Conduct and Accountability of Persons Serving International Forces and Missions"*) poziva sodelujoče države v preprečevanje trgovine z ljudmi in spolnega izkoriščanja in zlorab ter, če je potrebno, k ustreznemu kaznovanju svojega osebja (U. S. Department of State 2007, 2011).

Sklep Ministrskega sveta OVSE 15/06 "Boj proti spolnemu izkoriščanju otrok" (*The OSCE Ministerial Council Decision 15/06 "Combating Sexual Exploitation of Children"*) usmerja izvršilne strukture k vključitvi vprašanja spolnega izkoriščanja otrok v Kodeks ravnanja in k usposabljanju in ozaveščanju za OVSE uradnike. Usposabljanje za osebje OVSE dodatno vključuje tudi usposabljanje glede spolnega izkoriščanja in trgovine z ljudmi (U. S. Department of State 2007, 2011).

Sklep Ministrskega sveta OVSE 11/08 "Krepitev celovitega pristopa kazenskega prava na trgovino z ljudmi" (*The OSCE Ministerial Council Decision 11/08 "Enhancing Criminal Justice Responses to Trafficking in Human Beings through a Comprehensive Approach"*) usmerja sodelujoče države, da v program usposabljanja za civilno in vojaško osebje pred odhodom na misijo vključi tudi politiko trgovine z ljudmi. OVSE deluje v partnerstvu z drugimi mednarodnimi organizacijami, kot so Nato, da bi sodelujočim državam pomagala izvajati *peace form training*, ki vključuje navodila za vojaško in civilno osebje ter za pogodbenike OVSE glede politike trgovine z ljudmi (U. S. Department of State 2007, 2011).

Posamezne države članice OVSE in njene partnerice so odgovorne za sprejemanje pravnih ukrepov proti svojim državljanom, ki sodelujejo v misijah in kršijo politiko. Osebje misije na terenu ima navodila, da žrtve napotijo na ustrezne lokalne nevladne organizacije ter da sodelujejo z lokalnimi uradniki pri kazenskem pregonu trgovine z ljudmi (U. S. Department of State 2007, 2011).

4.2.2.1 Kodeks ravnanja za osebje OVSE in pripadnike misij

Kodeks ravnanja se trgovine z ljudmi natančneje dotakne v četrti točki (Skladnost s sprejetimi standardi človekovih pravic).

Osebje OVSE se mora vzdržati vseh ravnanj, ki bi lahko škodovale ciljem OVSE. To se nanaša na osebje, ki je osumljeno vpletenosti v kakršnokoli dejavnost, ki krši nacionalno in

mednarodno pravo ali sprejete standarde človekovih pravic ali se zanjo sumi, da se ukvarja s trgovino z ljudmi. Osebe OVSE se mora zavedati, da se z uporabo storitev domnevne žrtve trgovine z ljudmi, prispeva k dobičku trgovcem in se škodi žrtvam. Osebe tako mora sprejeti zgledne standarde vedenja, ki tega problema ne zaostrujejo in potrjujejo boj OVSE proti trgovini z ljudmi. Za kakršnekoli nezakonite dejavnosti, ki spodbujajo trgovino z ljudmi ali za kakršnokoli ravnanje, ki je v nasprotju z omenjenimi standardi je osebe OVSE odgovorno svoji nacionalni državi, po potrebi pa tudi lokalni oblasti na misiji (OVSE 2003, točka 4).

5 PRIMERI POVEZAV MED TRGOVINO Z BELIM BLAGOM IN MIROVNIMI OPERACIJAMI

V tem delu se bom posvetila posameznim primerom, ki konkretno pokažejo povezavo med trgovino z ljudmi in mirovnimi operacijami. Predstavila bom primere v DR Kongo ter na Balkanu, kjer se bom posvetila Kosovu ter BiH.

5.1 Obtožbe spolnih zlorab in izkoriščanja s strani osebja mirovne operacije v DR

Kongo

5.1.1 Misija OZN v DR Kongo

Varnostni svet je julija 1999, po podpisu sporazuma o premirju iz Lusake med DR Kongo in petimi regionalnimi državami (Angolo, Namibijo, Ruando, Ugando in Zimbabvejem), z resolucijo 1279 ustanovil mirovno operacijo OZN (MONUC). Sprva je bila mirovna operacija načrtovana za opazovanje premirja in razorožitev paravojaških sil ter ohranjanje stikov z vsemi strankami sporazuma o prekinitvi ognja, pomoč pri demobilizaciji in reintegraciji nekdanjih bojevnikov v civilno družbo, zaščiti beguncev in pomoč pri vodenju ter organiziranju humanitarne pomoči v begunskih centrih ter strokovna pomoč pri zagotavljanju varnega okolja za izvedbo vseh priprav in volitev. MONUC je veljala za največjo mirovno operacijo, v kateri je sodelovalo preko 19000 članov osebja. Kasneje je Varnostni svet z vrsto resolucij razširil mandat MONUC in dodelil več dodatnih nalog. Operacija – ki je potekala od decembra 1999 in v katero je bilo vključenih 476 vojaških opazovalcev, 3889 pripadnikov vojaških enot, ki jih je prispevalo 53 držav, 49 civilnih policistov ter 581 pripadnikov mednarodnega in 682 civilnega osebja – se je 1. julija 2010 z resolucijo 1925 preimenovala v MONUSCO (Stabilizacijska misija v DR Kongo). Nova misija je bila avtorizirana, da lahko

uporabi vsa potrebna sredstva za izvajanje svojih nalog v zvezi z zaščito civilistov, humanitarnih delavcev, branilcev človekovih pravic pred neposredno grožnjo fizičnega nasilja in da podpre vlado DR Kongo v njenem prizadevanju za stabilizacijo in mir. Prihodnji izzivi za misijo so, glede na stanje na terenu, predvsem dokončanje tekočih vojaških operacij v severnem in južnem Kivu, izboljšanje zmogljivosti vlade za zaščito prebivalstva ter utrjevanje državne oblasti na celotnem ozemlju (Garb 2005, 48; Prebilič 2006, 26–8; OZN 2009; OZN 2012c).

5.1.2 Kršitve na misiji povezane s spolnim izkoriščanjem in zlorabami

Leta 2004 so se v nekaterih časopisih pojavile obtožbe o spolnem izkoriščanju s strani mirovnikov na mirovni operaciji v DR Kongo. Časopisi so poročali o 150.-ih obtožbah spolnega napada s strani mirovnikov, ki so vključevali 68 primerov posilstev, pedofilije in prostitucije. Največ obtožb se je nanašalo na mirovnike iz Maroka, Nepala, Pakistana, Južnoafriške republike, Tunizije in Urugvaja. Pojavljati so se začele zgodbe o posilstvih in 'spolnim odnosom za preživetje' z ženskami in otroki. OZN je preiskoval en primer, v katerem je francoski logistik posnel sebe, ko je mučil in zlorabljal gola dekleta. Pojavljale so se obtožbe, da naj bi mirovniki zlorabili mlada dekleta, stara okoli 10 let, za spolni odnos v zameno za skodelico mleka, nekaj jajc, arašidovo maslo ali denar. Nekatera poročila so vsebovala podatke, da naj bi družine svoja dekleta, ki so bila posiljena s strani milic, prodajali mirovnikom v zameno za denar ali hrano. Dekleta so poročala, da so včasih imela spolne odnose z OZN mirovniki v vozilih ali kampih OZN. Večinoma so se obtožbe nanašale na uniformirane pripadnike MONUC v Bunii, ki so bili obtoženi nadlegovanja prostitutk in zamenjave denarja in hrane za spolni odnos. Preiskava s strani princa Zeida je odkrila, da so bile obtožbe resnične in da so številni mirovniki izkoristili okoliščine in izkoristili lokalno prebivalstvo, predvsem ženske. Nekateri so jih posiljevali, pri tem so za prevoz uporabljali vozila OZN. Nekateri niso izbirali, posiljevali so tako ženske kot tudi otroke, v zameno pa so jim dali hrano. V nekaterih primerih so ženske, ki so izgubile svoje može in so bile na robu preživetja, same poiskale mirovnike in jim ponudile spolni odnos v zameno za nekaj hrane ali denarja, kar pa so mirovniki OZN izkoristili. Eden od člankov je opisal življenje 14 let stare deklice Yvette, ki je imela vzdevek 'one-dollar girl', ker se je prodajala mirovnikom. Ko je bila stara 10 let je bila posiljena s strani pripadnika milice. Ker ni bila več devica, je nobeden moški ni več želel za nevesto. Glede spolnih odnosov z mirovniki je povedala, da je spolne odnose imela tako v vozilih OZN kot tudi v kampih. Urad za interni nadzor je disciplinsko

ukrepal zoper 9 civilnih pripadnikov MONUC ter zoper 65 vojakov, od katerih jih je bilo 63 odstranjenih iz misije ali premeščenih. Ostali primeri so ostali nerešeni zaradi nesposobnosti ali nevolje žrtev identificirati storilca. V poročilu Urada za interni nadzor v začetku leta 2005 je zapisano, da je Urad obravnaval 72 obtožb. Večina žrtev je bilo žensk starih med 12 in 18 let, prav tako je veliko mlajših deklic (11-14 let) imelo spolni odnos s pripadniki v zameno za denar ali hrano. Potrjenih je bilo šest primerov, ki so vključevali spolni odnos z mladoletnicami. Dokazi za dva primera so bili prepričljivi, vendar ne v celoti utemeljeni, 11 primerov je bilo kljub dokazom nepotrjenih (Fleshman 2005; Notar 2006, 417–20; Allred 2009, 307–8; OZN 2009).

Spodnji tabeli prikazujeta število obtožb spolnega izkoriščanja glede na kategorijo osebja v mirovni operaciji MONUC (glej Tabelo 5.1) in operaciji MONUSCO (glej Tabelo 5.2).

Tabela 5.1 : Število obtožb spolnega izkoriščanja in zlorab glede na kategorijo osebja v MONUC po letih

	Civilno osebje	Vojaško osebje	Policijsko osebje	Ne-OZN osebje	Neznani kršitelji
2007	15	31	7	2	4
2008	10	29	/	1	/
2009	13	40	2	2	2
2010	9	25	1	1	/
Skupaj	47	125	10	6	6

Vir: OZN (2012f, 2012g).

Tabela 5.2 : Število obtožb spolnega izkoriščanja in zlorab glede na kategorijo osebja v MONUSCO po letih

	Civilno osebje	Vojaško osebje	Policijsko osebje	Ne-OZN osebje	Neznani kršitelji
2011	8	20	1	2	/
2012	8	4	/	/	/
Skupaj	16	24	1	2	/

Vir: OZN (2012f, 2012g).

5.2 Trgovina z ljudmi in mirovne operacije v BiH

5.2.1 Prisotne mirovne misije v BiH

Z Daytonskim sporazumom¹⁵ je bila v BiH aktivno vključena tudi mednarodna skupnost. S tem sporazumom je bila vzpostavljena ključna civilna institucija – Urad Visokega predstavnika (ang. Office of High Representative – OHR). Njegove aktivnosti v postdaytonskem obdobju so posebnega pomena za delo vseh institucij v BiH (Husić 2011). Na tem območju torej delujejo ali so delovale različne mednarodne organizacije znotraj štirih stebrov, kot jih navaja Grošelj (2007, 133-4). OZN je tako bil zadolžen za humanitarno pomoč, volitve, infrastrukturo, vprašanja zakona in reda, gospodarska obnova in vračanje beguncev. EU se na tem območju srečuje z nalogami gospodarske obnove in izgradnje državnih struktur, medtem ko OVSE¹⁶ deluje na področju človekovih pravic, Nato pa skrbi za vojaško varnost in sodelovanje, vojne zločince in izgradnjo vojaških zmogljivosti (Grošelj 2007, 133–4; Petročnik 2011, 19–22).

Na območju bivše Jugoslavije je od februarja 1992 do marca 1995 delovala operacija OZN imenovana UNPROFOR. Prvotno je bila operacija ustanovljena na Hrvaškem, da bi zagotovila demilitarizacijo na določenih območjih, vendar se je mandat kasneje razširil še na

¹⁵ Vojna v Bosni in Hercegovini se je končala s slovesnim podpisom mirovnega sporazuma v Parizu 14. decembra 1995. Temu sporazumu so bili priča ameriški, francoski, nemški, ruski, britanski predsedniki vlad ter posebni odposlanec EU. Temu je sledilo parafriranje sporazuma v Daytonu, 21. novembra 1995 (Gaeta 1996, 149).

¹⁶ Misija OVSE v BiH se je začela 29. decembra 1995, njene temeljne naloge pa so spodbujanje miru, demokracije in stabilnosti, kar vključuje organiziranje volitev na vseh nivojih oblasti, reforme pravnega sistema, spodbujanje in nadzor spoštovanja človekovih pravic (Juvan 2005, 118).

BiH za podporo razdeljevanju humanitarne pomoči ter spremljanje območij prepovedi letenja in varovanih območij, kasneje pa se je razširila še na Makedonijo za preventivno spremljanje obmejnih območij. Po koncu mandata se je operacija preoblikovala v tri misije (Garb 2005, 38–9). UNMIBH operacija OZN v BiH je trajala od decembra 1995 do decembra 2002. Mandat te operacije je bil prispevati k ustanovitvi vladavine prava s pomočjo pri reformiranju in prestrukturiranju lokalne policije, ocenjevanju delovanja obstoječega pravnega sistema ter spremljanju in pregledovanju dela policije in drugih, ki so vključeni v vzdrževanje prava in reda. Naslednje leto, januarja 2003, je naloge UNMIBH prevzela EU v okviru operacije EUPM (Garb 2005, 42).

Nato je z resolucijo Varnostnega sveta (v nadaljevanju VS) 1031 (15. december 2004) dobil mandat, ki je temeljil na VII. poglavju¹⁷ UL OZN, za izvajanje vojaških vidikov mirovnega sporazuma. Nato je tako oblikoval svoje enote IFOR (*The Implementation Force*), čigar temeljne naloge je opredeljeval Aneks 1A Daytonskega sporazuma (nadzor in pomoč vsem stranem pri izvajanju sporazuma, odobritev in nadzor črt premirja in medetničnih mej iz sporazuma, oblikovanje vezi z lokalnimi, civilnimi in vojaškimi oblastmi in mednarodnimi organizacijami, potrebnimi za izvajanje njihovih misij ter pomoč pri umiku sil UNPROFOR). Po koncu mandata je z resolucijo VS 1088 Nato dobil mandat za oblikovanje sil SFOR (*The Stabilisation Force*), ki pa so prevzele podobne naloge v izvajanju vojaških vidikov mirovnega sporazuma kot IFOR (izvajanje patrolj na območju operacije, nadzor izvajanja razminiranja min, aretacije obtoženih za vojne zločine, pomoč pri vračanju beguncev na domove). SFOR je s svojim delovanjem prenehal decembra 2004, vodenje operacije pa je prevzela EU (EUFOR sile). Med sodelujočimi državami članicami Nata je bila tudi Slovenija (Vegič 2005, 92).

5.2.2 Kršitve s strani osebja mirovnih operacij v povezavi s trgovino z ljudmi

Kot navaja Mendelsonova (2002, 9-10) je BiH, poleg Kosova, Makedonije, Srbije in Črne gore, glavna destinacija za mnoge žrtve trgovine z ljudmi. Večina žrtev, okoli 92 odstotkov, je iz Albanije, Moldavije, Romunije in Bolgarije. V nekaterih delih Bosne naj bi bilo več kot 40 odstotkov strank mednarodnega osebja, v večini naj bi šlo za vojake SFOR (Mendelson 2002, 9–10). S povečanjem števila mirovnikov v sredini 90.-ih let, se je povečalo tudi število žrtev

¹⁷ Gre za poglavje Akcije v primeru ogrožanja miru, kršitve miru in agresivnih dejanj (OZN 1945).

trgovine z ljudmi. Takoj po prihodu mirovnikov, so čez noč zrasli bordeli. Brez prisotnosti mirovnikov bi bilo v Bosni malo ali skoraj nič prisilne prostitucije, prihod mirovnikov pa je povezan tudi z rastjo otroške prostitucije. Ko pa je leta 2003 upadlo število mirovnikov, je upadlo tudi število žensk, žrtev trgovine z ljudmi. Eden takšnih primerov je Doboj, kjer so se skoraj vsi nočni lokali, kamor je zahajalo tudi tuje osebje, po odhodu SFOR zaprli (Mendelson 2002, 8–13; Allred 2009, 306).

Robson (2002) navaja, da je vse več dokazov o prikriti vlogi OZN in njenega osebja v trgovini z ljudmi in prostituciji v Bosni, ki je astronomsko narasla od ustanovitve zahodnega protektorata. Znani so primeri nekaterih 'šepetalcev' (*whistleblowers*), ki so razkrivali nepravilnosti znotraj organizacije. Eden takšnih je primer Američanke Kathryn Bolkovac, ki je bila zaposlena v DynCorp. Leta 1999 je bila napotena v Sarajevo, da bi raziskala trgovino z mladimi ženskami iz Vzhodne Evrope, ki so prisiljene v prostitucijo. Ko je začela zbirati dokaze o žrtvah trgovine s spolnostjo, je bilo kmalu jasno, da je vanjo vpleteno veliko število uslužbencev OZN iz več različnih držav. O svojih ugotovitvah je poročala nadrejenim, vendar je bila sprva zaradi tega degradirana in pozneje še odpuščena. Podoben je primer Bena Johnstona, ki je razkril, da njegovi sodelavci in nadrejeni sodelujejo v trgovini z ljudmi. Domnevne obtožbe so vključevale spolne odnose z mladoletniki, posilstva ter kupovanje in prodajo žensk za spolni odnos. Dva od uslužbencev, ki jih je imenoval, in sta bila najbolj vpletena v ta problem, sta bila odpuščena iz misije, vendar pa sta se izognila kazenski ovadbi. Prav tako je David Lamb opravil preiskavo zoper šest romunskih, fidžijskih in pakistanskih uslužbencev iz Bijeljine. Lamb je bil pri svoji preiskavi tarča namernega zavajanja in zastraševanja s strani visokih uslužbencev IPTF (Robson 2002).

Lastniki bordelov so uslužbencem IPTF velikokrat v zameno za obveščanje pred policijskimi racijami dajali darila. IPTF je kritike poskušal odvrniti na način, da je začel igrati bolj aktivno vlogo v boju proti trgovini z ljudmi. OZN je julija 2000 ustanovil Posebni program boja proti trgovini z ljudmi (*Special Trafficking Operations Program - STOP*). Skupaj z bosansko policijo so izvedli okoli 600 racij v približno 200 barov in klubov, ki so bili osumljeni trgovanja z ljudmi. Najbolj na udaru je območje distrikta Brčko, ki že dolgo velja za sedež trgovine s prepovedanim blagom (Robson 2002).

Human Rights Watch (v nadaljevanju HRW) je našel dokaze o vpletenosti nekaterih posameznikov IPTF v trgovino z ljudmi (kot stranke žrtev trgovine). Nekateri so opozarjali,

da se je s programom STOP trgovina z ljudmi potisnila v podzemlje, kajti zlorabe so se iz bordelov preselile v privatne nastanitvene objekte (Human Rights Watch 2002, 49–61).

Nekateri uslužbenci IPTF so se z lastniki bordelov dogovorili, da so jim dekleta dostavili do njihovih bivališč, vsaj trije pa naj bi kupili ženske in njihove potne liste od preprodajalcev in lastnikov bordelov. Dva od teh treh uslužbencev IPTF sta trdila, da sta s tem hotela rešiti ženske, vendar pa kupovanje ljudi ni legalni niti pravi način za osvoboditev človeka, sploh pa je imel IPTF vse sposobnosti in celo dolžnost, da uporabi pravne metode v boju zoper trgovino z ljudmi (Human Rights Watch 2002, 49–61) .

Eden najodmevnejših je vsekakor primer Prijedor. 14. novembra 2000 je 25 pripadnikov IPTF s pomočjo SFOR izvedlo racijo in vdrla v tri bordele v Prijedoru. Osvobodili so 34 žensk, ki so trdile, da so žrtve trgovine z ljudmi in da so v BiH kot prisilne prostitutke. Škandal, ki je sledil racijam, je privedel do vrnitve v domovino šestih uslužbencev IPTF (dveh Američanov, dveh Špancev in dveh Britancev). Le nekaj ur po racijah je IPTF v spremstvu SFOR prepeljal ženske iz Prijegrada v Sarajevo. Vse ženske so označili kot žrtve trgovine z ljudmi v okviru programa Mednarodne organizacije za migracije (*International Organization for Migration – IOM*) . Na zaslišanjih so nekatere ženske povedale, da so bili mnogi uslužbenci, ki so jih pripeljali, njihove stranke. Samo dejstvo, da so bile ženske prepeljane v Sarajevo skupaj z uslužbenci, ki so koristili njihove usluge v nočnih barih, jim je dalo najmanjšo možnost odkritega pričanja. Ženske so identificirale 11 mednarodnih uslužbencev, ki so se zadrževali v javnih hišah, bodisi kot stranke ali obiskovalci; devet od teh jih je imelo spolne odnose, dva pa sta bila le na pijači. Sekcija za interno preiskavo UNMIBH je preiskala obtožbe in 24 uslužbencev, med njimi osem Američanov, odpustila zaradi kaznivih dejanj. 18 uslužbencev IPTF je bilo vpletenih v incident in zato poslanih domov. Februarja 2002 naj ne bi obstajali dokazi o sodelovanju uslužbencev IPTF v trgovini z belim blagom (Human Rights Watch 2002, 49–61).

HRW ni našel nobenih neposrednih dokazov o vpletenosti vojakov SFOR v trgovino z ljudmi v BiH. Vendar pa so se prepričljivi dokazi našli v primeru vpletenosti ameriških pogodbenikov SFOR, ki so uživali več svobode kot vojaki in niso uživali enakih prepovedi glede obiskovanja nočnih klubov. Pogodbeniki, veliko od njih jih je bilo zaposlenih s strani DynCorp, so bili tarča obtožb o kupovanju žensk, prevozu in nasilja nad žrtvami trgovine z ljudmi. Notranja preiskava Oddelka za kazensko preiskavo (*Criminal Investigation Division –*

CID) ameriške vojske je odkrila dokaze o neposredni vpletenosti pogodbenikov. Približno pet ameriških pogodbenikov je bilo vpletenih v belo suženjstvo. Več pripadnikov DynCorp naj bi kupovalo ženske v lokalnih bordelih in jih prepeljalo v svoja bivališča in jih izkoriščalo za spolna in hišna opravila. Vir je navedel, da naj bi ženske kupovali od lokalne mafije in ko so se žensk naveličali, so jim jih prodali nazaj. Štirje so te obtožbe zanikali, eden pa je dejanje priznal (Human Rights Watch 2002, 62–8).

5.3 Trgovina z ljudmi in mednarodna prisotnost na Kosovu

5.3.1 Mirovne operacije na Kosovu

Na Kosovu deluje več mednarodnih organizacij, ki se trudijo vzpostaviti mir in varnost ter razviti pravno državo. Operacija OZN na Kosovu UNMIK poteka od junija 1999. Z Resolucijo 1244 se opredeljene njene temeljne naloge kot so: izvajanje civilne upravne funkcije, koordinacija humanitarne pomoči in pomoči ob nesrečah vseh mednarodnih agencij, podpora obnove ključne infrastrukture, vzdrževanje zakonitosti in reda, preprečitev obnove sovraštva, vzpostavitev pogojev za politično rešitev krize in promoviranje človekovih pravic. Misija OVSE na Kosovu (ustanovljena 1. julija 1999) poteka kot sestavni del UNMIK. Med naloge misije sodijo vzpostavitev demokratičnih institucij, zagotovitev človekovih pravic in svoboščin ter krepitev spoštovanje le-teh, organizacija in nadzor volitev, pospeševanje razvoja civilne družbe in medijev (Garb 2005, 47; Juvan 2005,117; Urbanc 2011, 44).

Na Kosovu prav tako deluje Nato s svojimi silami KFOR. Resolucija 1244 je podelila mandat za napotitev mednarodnih vojaških sil pod vodstvom Nata z mandatom uporabe sile po VII. poglavju UL OZN in z obsežnimi ter natančno definiranimi nalogami. Med temeljne naloge KFOR štejemo: preprečevanje obnovitve sovražnosti in po potrebi uporaba sile za zagotovitev premirja, zagotavljanje umika in preprečevanje povratka vojaških, policijskih in paravojaških enot ZRJ na Kosovo, demilitarizacija Osvobodilne vojske Kosova in drugih oboroženih skupin kosovskih Albancev. Med temeljne naloge lahko štejemo tudi vzpostavljanje varnega okolja za povratek beguncev, zagotavljanje javne varnosti in reda, nadzor meja in zaščita svobode gibanja. KFOR ima tako odgovornost za prekinitev oboroženega spopada in preprečitev humanitarne katastrofe, prav tako je ena izmed odgovornosti izgradnja miru in stabilnosti ter podpora mednarodnim organizacijam (Vegič 2005, 93; Urbanc 2011, 45).

Na tem območju pa deluje tudi misija EU EULEX, ki skrbi za implementacijo pravnih pravil, razvoj muliti-etičnega pravnega sistema, razvoj policije in carine ter zagotovitev neodvisnosti institucij od političnih vplivov (Urbanc 2011, 45).

5.3.2 Povezava med mirovnimi operacijami in trgovino z ljudmi na Kosovu

Nočni bar *Massage* je bil eden izmed 200-ih klubov na Kosovu, znan po prostituciji in ilegalnimi tujimi ženskami ter domnevno eden izmed najbolj priljubljenih krajev za osebje OZN in pripadnike KFOR. S prihodom približno 50.000-ih mednarodnikov – tujimi mirovniki, upravo OZN in nevladnimi aktivisti – je nešteto žensk in deklet postalo žrtev trgovine z ljudmi, največkrat iz Moldavije, Romunije, Ukrajine in Bolgarije. Po lastnem poročilu OZN o trgovini z ljudmi je bila velika večina tujih žensk – 12 odstotkov od teh je domnevno starih med 14 do 17 let – na Kosovo zvaobljena z lažnimi obljubami delovnih mest. Amnesty International trdi, da mednarodni predstavniki še naprej predstavljajo približno 20 odstotkov strank na Kosovu. Od leta 2002 so preiskave na Kosovu ulovile 52 vojakov KFOR, tri mednarodne policiste in osem mednarodnih civilnih uslužbencev, ki so se nahajali v prepovedanih prostorih. Oddelek za mirovne operacije danes prav tako zaposluje tudi svetovalce glede spola in dodatno osebje ter pripravlja gradivo za usposabljanje, namenjeno za vprašanja spolnega nasilja, s katerimi se srečujejo mirovniki (Jordan 2004).

Zahodni vojaki, policisti in civilno osebje so v zadnjih petih letih v veliki meri krivi za hitro rast spolnega suženjstva na Kosovu. V hitro rastoči trgovini je na stotine žensk, veliko je še mladoletnih, mučenih, posiljenih, zlorabljenih in nato inkriminiranih. Nato vojaki, policija OZN in zahodni humanitarni delavci špekulirajo s svojo imuniteto in izkoriščajo žrtve trgovcev z ljudmi. Zaradi prihoda več tisoč pripadnikov mirovnih sil pod vodstvom Nata, je Kosovo kmalu postala glavna destinacija za ženske, ki so prodane v prisilno prostitucijo. Mali lokalna trg prostitucije se je preoblikoval v zelo obsežno industrijo, ki temelji na trgovanju in ki jo največkrat vodijo kriminalne združbe. V letu 2004 je mednarodna misija na Kosovu še vedno ustvarila 80 odstotkov prihodkov za zvodnike, lastnike bordelov in mafijo, ki so ugrabili lokalna dekleta ali ženske iz Moldavije, Romunije, Ukrajine in Rusije, ki so na Kosovo prišle preko Srbije. Spolno suženjstvo na Kosovu poteka vzporedno s podobnimi pojavi kot v sosednji BiH, kjer je prihod več tisoč pripadnikov mirovnih sil Nata leta 1995 zagnal prisilno prostitucijo. Poročilo Amnesty Internationala za leto 2004 je navedlo, da je

znano, da so bili v problem vpleteni ameriški, francoski, nemški in italijanski vojaki (Traynor 2004).

Prve obtožbe o sodelovanju UNMIK policije v trgovini z ljudmi so se pojavile leta 2000. Julija 2001 so poročali, da je bila sprožena preiskava o obtožbah iz leta 2000. Dva ameriška in ena romunska policistka so pomagali lastniku bordela iz Mitrovice pri trgovini z ženskami. Poročilo je potrdilo, da je en ameriški uslužbenec prevzemal žrtve trgovine z ljudmi na meji med Kosovom in Srbijo in jih prevažal v UNMIK policijskem vozilu. Drugi ameriški policist je bil obtožen, da je lastnika predhodno obveščal o policijskih preiskavah in širil policijske informacije o operacijah glede trgovine z ljudmi in prostitucijo. Romunski uslužbenec pa je bil obtožen, da je lastnika bordela opozoril o namenu policije, da ga aretira (Amnesty International 2004).

OVSE je dokumentiral primer iz leta 2001, v katerem je turška ženska UNMIK policiji v Orahovacu poročala, da je bila prisiljena v prostitucijo s strani kosovskega Albanca. Nekatere od njenih strank naj bi bili tudi UNMIK policisti, nastanjeni v Orahovacu, in pripravljena jih je bila identificirati na podlagi fotografij. Vendar pa je bila prav UNMIK policija v Orahovacu pristojna za preiskavo in žrtev so označili kot neverodostojno, primer je tako padel (Amnesty International 2004).

Prav tako iz začetka leta 2000 izvirajo dokazi o vpletenosti vojakov KFOR v trgovino z ženskami na Kosovu. Pojavile so se obtožbe zoper pripadnike ruskega kontingenta KFOR, ki so se v trgovini z ljudmi pojavljali kot njeni uporabniki in se tudi bolj aktivno vpletali vanjo. Domnevno naj bi bili vpleteni v prihod moldavskih in ukrajinskih žensk, te naj bi domnevno prišle v državo prikrito v ruskih vojaških uniformah, v rusko bazo na Kosovkem Polju. Madžarski nevladni delavec z žrtvami trgovine ljudmi je povedal, da je ruski kontingent sodeloval pri novačenju žensk za prostitucijo. V letu 2003 je Amnesty International prejel obtožbo s strani pripadnika francoskega kontingenta KFOR, nameščenega v Mitrovici, da so se njegovi kolegi zabavali z žrtvijo trgovine z ljudmi skupaj s pripadniki ruskega kontingenta KFOR v bazi na Kosovskem Polju. Leta 2003 je ruski kontingent zapustil Kosovo, vendar pa Amnesty International ne pozna nobene obtožnice ali disciplinskega ukrepa zoper ruske vojake (Amnesty International 2004).

Skupaj sta se v letu 2007 in 2008 pojavili dve obtožbi spolnega izkoriščanja in zlorabe s strani civilnega osebja UNMIK (OZN 2012g).

5.4 Primerjava kršitev

Če primerjamo naravo kršitev in zlorab v omenjenih treh območjih ugotovimo naslednje.

Trgovina z ljudmi je tako na Kosovu kot v BiH zacvetela s prihodom mirovnikom. V DR Kongo ni znanih podatkov o vpletenosti mirovnih sil v mednarodni organizirani kriminal kot je trgovina z ljudmi. Vendar pa je DR Kongo država porekla za ženske in otroke, ki so trgovani za namene spolnega izkoriščanja, prisilnega dela in prisilnega sodelovanja v oboroženih spopadih. Torej, zaradi pomanjkanja informacij še ne pomeni, da ta problem ne obstaja. V vseh mirovnih operacijah je prišlo do izrabe neenakega statusa moči – spolni odnosi z mlajšo osebo/osebo za mizerno plačilo, hrano ali drugo storitev oziroma blago. Več je znanih primerov posilstev v DR Kongo kot na Balkanu. Jasna razlika v blagostanju med lokalnim prebivalstvom in mirovniki je ustvarilo to ozračje, ki je dalo avtoriteto in pooblastilo za takšen odnos do ranljivejših skupin prebivalstva. Mirovna operacija v DR Kongo se je soočala predvsem z veliko obtožbami spolnih zlorab deklet, žensk in otrok lokalnega prebivalstva. V primeru Kosova in BiH pa gre predvsem za spolne zlorabe tujk iz Romunije, Ukrajine in Moldavije. Čeprav v DR Kongo niso bili navedeni primeri čezmejnega trgovanja z ljudmi, pa obstajajo nekateri primeri notranje trgovine v kateri naj bi sodelovali fantje, stari med 8 in 18 let, ki naj bi novačili dekleta in zato dobili, ali pa tudi ne, plačilo (Simić 2005).

Glede na navedene podatke različnih poročil lahko razberemo, da so vse tri mirovne operacije dobile neko mesto v trgovini z ljudmi. V vseh treh primerih gre za zlorabo pooblastil in ranljivosti prebivalstva. Med tem ko je s prihodom mirovnikov trgovina z ljudmi na Balkanu dobesedno zacvetela, pa lahko trgovino z ljudmi v DR Kongo povežemo s 'spolnim odnosom za preživetje'. Veliko družin je svoje žene in dekleta ponudilo in prodalo mirovnikom v zameno za hrano, nekatere ženske so se v prostitucijo za preživetje podale same, v nekaterih primerih pa so za mirovnike novačili mladi fantje. Na Balkanu so mirovniki v trgovini z ljudmi delovali kot stranke trgovanih žensk ali pa so aktivno delovali v trgovanju s tem, ko so podpirali lastnike bordelov, jim pomagali pri prehodu čez mejo, jih obveščali in kupovali ter prodajali dekleta. Zaradi velikega povpraševanja se je tako v BiH in na Kosovu znašlo veliko

žensk iz držav bivše SZ in Vzhodne Evrope, ki so se na pot podale v upanju, da jih v tujini čaka novo in boljše življenje (Simić 2005).

6 ZAKLJUČEK

Mednarodna skupnost v vse večjem prizadevanju za ohranitev in vzpostavitev miru, nemalokrat le-tega izkopava tudi sama. Prisotnost na konfliktnih območjih tako lahko pomeni za prebivalstvo odrešenje trpljenja zaradi oboroženih spopadov in nemirov, vendar pa se žal vse prevečkrat za nekatere lahko spremeni v trpljenje, ki ga povzročajo 'odrešitelji'. V tej nalogi sem poskušala čim nazorneje pokazati, kako je lahko osebje v mirovnih operacijah vpleteno v trgovino z ljudmi.

Prvo hipotezo – *Čeprav je ena od nalog mirovni operacij preprečevanje trgovine z ljudmi, pa se osebje mirovni operacij v vse večjih primerih zapleta v trgovino z belim blagom* – lahko potrdim. V nalogi sem s primeri ponazorila, kako se vse prevečkrat osebje v mirovni operacijah zapleta v trgovino z ljudmi. Čeprav so naloge mirovni operacij, da prizadetemu prebivalstvu pomagajo vzpostaviti varno, stabilno okolje in jim zagotoviti nadaljni razvoj, znotraj nalog pa je tudi preprečevanje vsakršnega kriminala, ki spodkopava in ruši pravno državo. Zato je še toliko bolj kompleksno razkritje vpletenosti mirovnikov v trgovino z belim blagom. Na krizno območje so bili poslani v upanju, da preprečijo trpljenje tamkajšnjih ljudi. S tem, ko so koristili usluge novačenih žensk, so ustvarili povpraševanje in s tem prispevali, da je bilo v to obliko kriminala prisiljeno še več ljudi. Ni bilo malo primerov, ko je osebje mirovni operacij v trgovini z ljudmi sodelovalo tudi bolj aktivno ter jo s tem ne samo spodbujalo, ampak tudi dovoljevalo. Zato lahko tudi drugo hipotezo – *Osebje mirovni operacij je v trgovino z belim blagom vpletena na različne načine – nekateri jo podpirajo nevede, spet drugi aktivno sodelujejo v kriminalnih mrežah* – prav tako potrdim. Že od nekdanje vojaške organizacije moška trdnjava, v kateri velja prepričanje, da so prostitutke in njihove usluge nujne za zdrav duh vojaka na bojišču. Lokalno prebivalstvo, kjer so prisotne mirovne operacije, je obubožano. Neenak položaj – na eni strani osebje mirovni operacij iz razvitejših držav, na drugi pa revno lokalno prebivalstvo – tako vse prevečkrat pripelje do spolnega izkoriščanja in zlorab. Tretja hipoteza – *Mirovniki se poslužujejo spolnih zlorab in izkoriščanja zaradi preohlapnih in preveč razkropljenih pravil, ki jim dajejo vse preveč moči, ki jo potem na takšen način izkazujejo nad lokalnim prebivalstvom* – pa je prav tako potrjena.

Skozi nalogo sem predstavila različna pravila in ravnanja (še posebno znotraj mirovnih operacij OZN), ki se vežejo na različne kategorije napotenega osebja. Zaradi razkropljenih pravil se odgovornost za kaznovanje kršiteljev prelaga iz enega na drugega, na koncu pa je zelo malo primerov, v katerih so kršitelji dejansko kaznovani. Organizacije se otepajo odgovornosti in jo prelagajo na države pošiljateljice, le-te pa si prevečkrat zatiskajo oči pred tem problemom, države gostiteljice pa pristojnost za kaznovanje na svojem ozemlju prepustijo državam pošiljateljicam.

Za rešitev tega problema je potrebno več korakov. Ustrezno usposabljanje osebja pred mirovno misijo, ustrezno poenotenje in uskladitev pravil ter ustrezen sistem kaznovanja bi pripomogli k temu, da do povezave ne bi več prihajalo. Osebje v mirovnih operacijah ima preveč moči, ki jim daje pooblastila, da tako samobrižno ravnajo z lokalnim prebivalstvom. V Palermškem protokolu je v definiciji o trgovini z ljudmi zapisano, da gre pri njej za zlorabo pooblastil ali danega položaja. V primeru mirovnih operacij se je to še kako izkazalo. Osebje mirovnih operacij je izkoristilo svoj položaj do prebivalcev in v zameno za košček kruha ali denar zahtevalo spolni odnos (kot na primer v DR Kongo). Prav tako pa lahko že sama prisotnost mirovnega osebja prispeva k trgovini z ljudmi (kot v primeru BiH in Kosova).

Takšen način reševanja tako globalnega problema kot je trgovina z ljudmi vsekakor ne bo prinesel željenih rezultatov. Najprej je potrebno takšna dejanja preprečevati v svojih vrstah. Tako kot v primeru povezave trgovine z ljudmi v mirovnih operacijah, takšna dejanja mečejo slabo luč tako na dotično mednarodno organizacijo kot tudi na celotno mednarodno skupnost. Z ustrezno svetovno zakonodajo, tako znotraj posameznih držav kot tudi v mednarodnih organizacijah, in z dosednim uresničevanjem le-te, bi lahko izkoreninili novodobno suženjstvo. Vendar pa je pot, kot kaže, za večino vseh trpinčenih žrtev in novodobnih sužnjev, ki čakajo na pomoč mednarodne skupnosti, še dolga.

7 LITERATURA

1. Agathangelou, Anna M. in L.H.M. Ling. 2003. Desire Industries: Sex Trafficking, UN Peacekeeping, and the Neo-Liberal World Order. *The Brown Journal of World Affairs* 10 (1): 133–148.
2. Allred, Keith J. 2006. Peacekeepers and Prostitutes, How Deployed Forces Fuel the Demand for Trafficked Women and New Hope for Stopping It. *Armed Forces & Society* 33 (1): 5–23.
3. --- 2009. Human Trafficking & Peacekeepers. V *Strategies Against Human Trafficking: The Role of the Security Sector*, ur. Cornelius Friesendorf, 299–328. Dostopno prek: http://www.acrath.org.au/multimedia/download/var/Strategies_Against_Human_Trafficking-The_Role_of_the_Security_Sector_Vienna&Geneva_Sep2009.pdf (2. julij 2012).
4. Amnesty International. 2004. *Kosovo (Serbia and Montenegro): "So does it mean that we have the rights?" Protecting the human rights of women and girls trafficked for forced prostitution in Kosovo*. Dostopno prek: <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR70/010/2004/en/53c916cf-d5e4-11dd-bb24-1fb85fe8fa05/eur700102004en.pdf> (19. junij 2012).
5. Čurin, Damjan. 2006. *Uveljavljanje mednarodnopravnih dokumentov s področja boja proti trgovini z ljudmi*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve. Dostopno prek: <http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/Cela.pdf> (18. junij 2012).
6. Defeis, Elizabeth F. 2008. U.N. Peacekeepers and Sexual Abuse and Exploitation: an End to Impunity. *Washington University Global Studies Law Review* 7 (2): 185–214.
7. Fleshman, Michael. 2005. Tough UN line on peacekeeper abuses. *Africa Renewal* 19 (1): 16–19.
8. Gaeta, Paola. 1996. The Dayton Agreements and International Law. *European Journal of International Law* 7 (2): 147–63.

9. Garb, Maja. 2005. Mirovne operacije Organizacije združenih narodov. V *Mirovne operacije in vloga Slovenije*, ur. Ljubica Jelušič, 33–60. Ljubljana: FDV.
10. Generalna skupščina. 2005. *Comprehensive review of a strategy to eliminate future sexual exploitation and abuse in United Nations peacekeeping operations*. Dostopno prek: <http://cdu.unlb.org/LinkClick.aspx?fileticket=F3qSAkNJhpk%3d&tabid=93&mid=480> (5. marec 2012).
11. --- 2010. *Report of the Secretary-General: Special measures for protection from sexual exploitation and sexual abuse*. Dostopno prek: <http://cdu.unlb.org/LinkClick.aspx?fileticket=Qh7fxiAPlqA%3d&tabid=93&mid=480> (24. maj 2012).
12. --- 2012. *Report of the Secretary-General: Special measures for protection from sexual exploitation and sexual abuse*. Dostopno prek: <http://cdu.unlb.org/LinkClick.aspx?fileticket=CqszlazfxJY%3d&tabid=93&mid=480> (24. maj 2012).
13. Grabrovec, Simon. 2007. *Odgovornost pripadnikov mirovnih operacij Združenih narodov za kazniva dejanja*. Diplomsko delo. Dostopno prek: http://www.unaslovenia.org/sites/default/files/file/grabrovec-odgovornost_pripadnikov.pdf (18. maj 2012).
14. Grizold, Anton. 2001. Varnostna paradigma v mednarodnih odnosih. V *Človek, država in vojna*, Evan Luard (uvodni študiji Anton Grizold in Iztok Simoniti), 83–161. Ljubljana: FDV.
15. Grošelj, Klemen. 2007. *Slovenija v svetu mirovnih operacij*. Ljubljana: FDV.
16. Human Rights Watch. 2002. *Hopes Betrayed: Trafficking of Women and Girls to Post-Conflict Bosnia and Herzegovina for Forced Prostitution*, 26. november. Dostopno prek: http://www.childtrafficking.org/pdf/user/hrw_trafficking_women_girls_post_conflict_bh.pdf (19. junij 2012).

17. Husić, Mirzet. 2011. *Daytonski sporazum in problemi njegovega uresničevanja*. Dostopno prek: <http://www.ifimes.org/default.cfm?Jezik=si&Kat=10&ID=585> (5. julij 2012).
18. Jelušič, Ljubica. 2005. Mirovne operacije: opredelitve, problemi, prihodnost. V *Mirovne operacije in vloga Slovenije*, ur. Ljubica Jelušič, 11–32. Ljubljana: FDV.
19. Jordan, Michael J. 2004. Sex charges haunt UN forces. *The Christian Science Monitor*, 26. november. Dostopno prek: <http://www.csmonitor.com/2004/1126/p06s02-wogi.html> (20. junij 2012).
20. Juvan, Jelena. 2005. Operacije Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi. V *Mirovne operacije in vloga Slovenije*, ur. Ljubica Jelušič, 111–124. Ljubljana: FDV.
21. Kirby, Kristi M. in Claude d'Estree. 2008. Peacekeepers, the Military and Human Trafficking: Protecting Whom? *University of St. Thomas Law Journal* 6 (1): 221–246.
22. Komac, Anja. 2006. *Pristopi v boju proti trgovini z ljudmi – primer Slovenije*. Diplomsko delo. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Komac-Ana.PDF> (18. maj 2012).
23. Mendelson, Sarah E. 2005. *Barracks and Brothels, Peacekeepers and Human Trafficking in the Balkans*. Dostopno prek: http://csis.org/files/media/isis/pubs/0502_barracksbrothels.pdf (5. marec 2012).
24. Mozetič, Tanja in Vladimir Prebilič. 2010. Spolne zlorabe v mirovnih operacijah. *Slovenska vojska* 18 (2): 30–31.
25. Nato. 2004. *Natova politika za boj proti trgovanju z ljudmi – NATO Policy On Combating Trafficking In Human Beings*. Dostopno prek: <http://www.nato.int/docu/comm/2004/06-istanbul/docu-traffic.htm> (22. maj 2012).

26. --- 2006. *Analiza – Boj proti trgovanju z ljudmi*. Dostopno prek: <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue2/slovene/analysis.html> (23. maj 2012).
27. --- 2012. *NATO policy on combating trafficking in human beings*. Dostopno prek: http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_50315.htm (22. maj 2012).
28. Notar, Susan A. 2006. Peacekeepers as Perpetrators: Sexual Exploitation and Abuse of Women and Children in the Democratic Republic of the Congo. *Journal of Gender, Social Policy & the Law* 14 (2): 413–29.
29. OVSE. 2003. *Kodeks ravnanja za osebje OVSE in pripadnike misij (Dodatek k Predpisom in pravilom za osebje OVSE) - The OSCE's Code of Conduct for Staff and Mission Members*. Dostopno prek: <http://www.osce.org/secretariat/31781> (22. maj 2012).
30. OZN. 1945. *Ustanovna listina Združenih narodov – Charter of the United Nations*. Dostopno prek: <http://treaties.un.org/doc/Publication/CTC/uncharter.pdf> (23. maj 2012).
31. --- 2000. *Protokol o preprečevanju, zatiranju in kaznovanju trgovine z ljudmi, predvsem ženskami in otroci, ki dopolnjuje Konvencijo Združenih narodov proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu – Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*. Dostopno prek: http://www.uncjin.org/Documents/Conventions/dcatoc/final_documents_2/convention_%20traff_eng.pdf (18. april 2012).
32. --- 2002. *Ženske, mir in varnost – Women, War and Security*. Dostopno prek: <http://www.un.org/womenwatch/daw/public/eWPS.pdf> (5. marec 2012).

33. --- 2009. *UN team looking into alleged sexual misconduct by blue helmets in DR Congo*. Dostopno prek: <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=31574&Cr=monuc&Cr1> (28. junij 2012).
34. --- 2012a. *Documents: Key Documents*. Dostopno prek: <http://cdu.unlb.org/Documents/KeyDocuments.aspx> (15. maj 2012).
35. --- 2012b. *List of Peacekeeping Operations 1948–2012*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/peacekeeping/documents/operationslist.pdf> (7. julij 2012).
36. --- 2012c. *MONUC - United Nations Organization Mission in the Democratic Republic of the Congo: Background*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/monuc/background.shtml> (5. julij 2012).
37. --- 2012č. *Policy: Reforms to Eliminate Sexual Exploitation and Abuse*. Dostopno prek: <http://cdu.unlb.org/Policy/ReformstoEliminateSexualExploitationandAbuse.aspx> (15. maj 2012).
38. --- 2012d. *Policy: Sexual Exploitation and Abuse Policy*. Dostopno prek: <http://cdu.unlb.org/Policy/SexualExploitationandAbusePolicy.aspx> (15. maj 2012).
39. --- 2012e. *Policy: UN and NGO Task Force*. Dostopno prek: <http://cdu.unlb.org/Policy/UNandNGOTaskForce.aspx> (15. maj 2012).
40. --- 2012f. *Statistics: Allegations by Category of Personnel Per Mission (Sexual Exploitation and Abuse)*. Dostopno prek: <http://cdu.unlb.org/Statistics/AllegationsbyCategoryofPersonnelSexualExploitationandAbuse/AllegationsbyCategoryofPersonnelPerMissionSexualExploitationandAbuse.aspx> (15. maj 2012).
41. --- 2012g. *Statistics: Allegations by Category of Personnel Per Year (Sexual Exploitation and Abuse)*. Dostopno prek: <http://cdu.unlb.org/Statistics/AllegationsbyCategoryofPersonnelSexualExploitationandAbuse/AllegationsbyCategoryofPersonnelPerYearSexualExploitationandAbuse.aspx> (15. maj 2012).

42. --- 2012h. *Statistics: Allegations for All Categories of Personnel Per Year (Sexual Exploitation and Abuse)*. Dostopno prek: <http://cdu.unlb.org/Statistics/AllegationsbyCategoryofPersonnelSexualExploitationandAbuse/AllegationsforAllCategoriesofPersonnelPerYearSexualExploitationandAbuse.aspx> (2. september 2012).
43. --- 2012i. *Statistics: Status of Investigations (Sexual Exploitation and Abuse)*. Dostopno prek: <http://cdu.unlb.org/Statistics/StatusofInvestigationsSexualExploitationandAbuse.aspx> (15. maj 2012).
44. --- 2012j. *UN Standards of Conduct: Code of Conduct*. Dostopno prek: <http://cdu.unlb.org/UNStandardsofConduct/CodeofConduct.aspx> (15. maj 2012).
45. --- 2012k. *UN Standards of Conduct: Policy Documents*. Dostopno prek: <http://cdu.unlb.org/UNStandardsofConduct/PolicyDocuments.aspx> (15. maj 2012).
46. --- 2012l. *UN Strategy – Enforcement*. Dostopno prek: <http://cdu.unlb.org/UNStrategy/Enforcement.aspx> (15. maj 2012).
47. --- 2012m. *UN Strategy – Prevention*. Dostopno prek: <http://cdu.unlb.org/UNStrategy/Prevention.aspx> (15. maj 2012).
48. --- 2012n. *UN Strategy – Remedial Action*. Dostopno prek: <http://cdu.unlb.org/UNStrategy/RemedialAction.aspx> (15. maj 2012).
49. Pajnik, Mojca. 2008. *Prostitucija in trgovanje z ljudmi: perspektive spola, dela in migracij*. Ljubljana: Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.
50. Petročnik, Tjaša. 2011. *Analiza mandatov mirovnih operacij v Bosni in Hercegovini*. Diplomsko delo. Dostopno prek: http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska_dela_1/pdfs/mb11_petrocnik-tjasa.pdf (14. junij 2012).
51. Popov, Jurij. 2002. *Trgovina z ljudmi: somrak civilizacije in kaos globalizacije*. Ljubljana: Društvo Ključ – center za boj proti trgovini z belim blagom.

52. Prebilič, Vladimir. 2006. Kongo – velika dežela velikih težav? *Slovenska vojska* 14 (12): 26–29.
53. Rehn, Elisabeth in Ellen Johnson Sirleaf. 2002. *Women, War and Peace: The Independent Experts' Assessment on the Impact of Armed Conflict on Women and Women's Role in Peace-building*. New York: United Nations Development Fund for Women.
54. Robson, Tony. 2002. Bosnia: The United Nations, human trafficking and prostitution. *World Socialist Web Site*, 21. avgust. Dostopno prek: <http://www.wsws.org/articles/2002/aug2002/bosn-a21.shtml> (22. junij 2012).
55. Rotberg, Robert I. 2003. Failed States, Collapsed States, Weak States: Causes and Indicators. V *State Failure and State Weakness in a Time of Terror* ur. Robert I. Rotberg. Dostopno prek: <http://wilsoncenter.net/sites/default/files/Failed%20States,%20Collapsed%20States,%20Weak%20States-%20Causes%20and%20Indicators.pdf> (21. maj 2012).
56. Sancin, Vasilka, Švarc Dominika in Matjaž Ambrož. 2009. *Mednarodno pravo oboroženih spopadov*. Ljubljana: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
57. Security Council Report. 2012. *Sexual Exploitation: Historical Chronology*. Dostopno prek: <http://www.securitycouncilreport.org/site/c.glKWLeMTIsG/b.4277201/> (19. maj 2012).
58. Sekretariat. 2003. *Secretary-General's Bulletin: Special measures for protection from sexual exploitation and sexual abuse*. Dostopno prek: <http://cdu.unlb.org/LinkClick.aspx?fileticket=Aej6CqxVJ3E%3d&tabid=93&mid=480> (6. marec 2012).
59. Simić, Olivera. 2005. *Seksualno zlostavljanje žena i eksploatacija dece od strane mirovnih snaga: Slučaj Bosne i Hercegovine i Demokratske Republike Kongo*. Dostopno prek: http://www.globalizacija.com/doc_sr/s0068sim.htm (5. marec 2012).

60. Svet Evrope. 2005. *Konvencija Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi – Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings*. Dostopno prek: <http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/konvencija.SE.thb.pdf> (18. april 2012).
61. The Fund for Peace. 2012. *Failed States Index 2012*. Dostopno prek: <http://www.fundforpeace.org/global/library/cfsir1210-failedstatesindex2012-06p.pdf> (2. julij 2012).
62. Traynor, Ian. 2004. Nato force 'feeds Kosovo sex trade'. *The Guardian*, 7. maj. Dostopno prek: <http://www.guardian.co.uk/world/2004/may/07/balkans> (29. junij 2012).
63. Urbanc, Mitja. 2011. *Sodelovanje mednarodnih organizacij v mirovnih operacijah – primer Kosova*. Diplomsko delo. Dostopno prek: http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska_dela_1/pdfs/mb11_urbanc-mitja.pdf (14. junij 2012).
64. U. S. Department of State. 2007. *Stopping Human Trafficking, Sexual Exploitation, and Abuse by International Peacekeepers*, poročilo Urada za spremljanje in boj proti trgovini z ljudmi. Dostopno prek <http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2007/86207.htm> (17. maj 2012).
65. --- 2011. *Stopping Human Trafficking, Sexual Exploitation, and Abuse by International Peacekeepers*, poročilo Urada za spremljanje in boj proti trgovini z ljudmi. Dostopno prek: <http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2011/164237.htm> (17. maj 2012).
66. Varnostni svet. 2000. *Resolucija 1325, S/RES/1325/2000*. Dostopno prek: http://www.un.org/events/res_1325e.pdf (24. maj 2012).
67. Vegič, Vinko. 2005. Vloga Nata v mirovnih operacijah. V *Mirovne operacije in vloga Slovenije*, ur. Ljubica Jelušič, 79-96. Ljubljana: FDV.